

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Кафедра конституційного права та прав людини
Кафедра цивільного права та процесу**

**ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЇ
комплексного екзамену з навчальних дисциплін
«Конституційне право; Цивільне право; Трудове право»**

Статус дисциплін	обов'язкова
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	08 «Право»
Спеціальність	081 «Право»
Індивідуальна освітня траєкторія	досудове розслідування; спеціаліст-криміналіст, судові експерти
Форми здобуття вищої освіти	денна, державне замовлення
Мова викладання	українська

Київ 2025

УДК: 342:349.2:347

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сергій ХАЛЮК – завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Андрій ОСАУЛЕНКО – професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Богдан КИРДАН – завідувач кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук; доцент

Ганна ЧУРПІТА – професор кафедри цивільного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Рецензенти:

Ігор ПАСТУХ – завідувач кафедри адміністративного права та процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Денис ТИХОМИРОВ – професор кафедри Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент.

Обговорено та схвалено на спільному засіданні кафедр конституційного права та прав людини, цивільного права та процесу НАВС від 10.10.2025 р., протокол №3/2.

Обговорено та схвалено Вченою Радою Національної академії внутрішніх справ 28.10.2025 р., протокол № 23/4-6.

1. ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН.....	4
2. ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ.....	36
3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ.....	38
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	39
5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН.....	43
6. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН.....	50
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58

1. ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Предметом вивчення навчальної дисципліни є конституційне право як галузь права і конституційне право як наука. Конституційне право як галузь права – це система правових норм, що регулюють, охороняють суспільні відносини, пов’язані зі здійсненням, обмеженням, розподілом державної влади в Україні, захистом прав і свобод людини та громадянина, формуванням і функціонуванням органів державної влади та місцевого самоврядування, взаємовідносинами людини, суспільства і держави. Конституційне право як наука – це система теоретичних знань, понять і категорій, що досліджує конституційно-правові норми, практику їх реалізації та конституційно-правові відносини.

Навчальна дисципліна складається з таких тем:

Частина I

Тема 1. Конституційне право – провідна галузь національного права України.

Тема 2. Конституція України та її розвиток.

Тема 3. Конституційний лад і його закріплення в конституції України.

Тема 4. Основи правового статусу людини і громадянина.

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина в Україні.

Тема 6. Народне волевиявлення.

Тема 7. Конституційна система органів державної влади.

Тема 8. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

Тема 9. Конституційно-правовий статус Президента України.

Тема 10. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади.

Частина II

Тема 11. Конституційні засади судової влади в Україні. Конституційний Суд України. Прокуратура.

Тема 12. Територіальний устрій України.

Тема 13. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні.

Тема 14. Форми держави в зарубіжних країнах.

Тема 15. Глава держави в зарубіжних країнах.

Тема 16. Органи законодавчої влади в зарубіжних країнах.

Тема 17. Виконавча влада в зарубіжних країнах.

Тема 18. Судова влада в зарубіжних країнах.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни «Конституційне право» є:

Загальноосвітня мета:

- формування у здобувачів вищої освіти фундаментального теоретичного підґрунтя правової культури, правового світогляду і правового мислення;

- навчання здобувачів вищої освіти правильно здійснювати правову оцінку соціально значущих фактів, політичних подій і процесів,

- використовувати свій світоглядний потенціал для прийняття юридично значущих рішень;

- формування й утвердження у здобувачів вищої освіти активної громадянської позиції стосовно необхідності правомірної поведінки і протидії правопорушенням;

- навчання здобувачів вищої освіти орієнтуватися в чинному вітчизняному законодавстві;

сприяння оволодінню здобувачами вищої освіти компетенціями із застосування норм права в ході правоохоронної діяльності тощо.

Виховна мета:

- формування впевненості фахівців в благодійності ідей правової держави, верховенства права, конституціоналізму та муніципалізму, їх реалізації у правозастосовчій діяльності, відданості ідеям істини, добра, справедливості і законності, почуття відповідальності перед суспільством, державою і людиною; формування у здобувачів вищої освіти відповідальності під час практичної діяльності поліцейського.

Розвивальна мета:

спрямована на формування всебічно розвиненої, компетентної та відповідальної особистості, здатної застосовувати конституційні знання для розбудови правової та демократичної держави.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право» є формування у здобувачів вищої освіти фундаментального теоретичного підґрунтя правової культури, правового світогляду і правового мислення; навчання здобувачів вищої освіти правильно здійснювати правову оцінку соціально значущих фактів, політичних подій і процесів, використовувати свій світоглядний потенціал для прийняття юридично значущих рішень; формування й утвердження у здобувачів вищої освіти активної громадянської позиції стосовно необхідності правомірної поведінки і протидії правопорушенням; навчання здобувачів вищої освіти орієнтуватися в чинному вітчизняному законодавстві; сприяння оволодінню здобувачами вищої освіти компетенціями із застосування норм права в ході правоохоронної діяльності тощо.

Компетентності відповідно до освітньої програми «Право» здобувачі вищої освіти бакалавра набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності.

1. *Інтегральна компетентність:* здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

2. *Загальні компетентності охоплюють:* здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; знання та розуміння предметної області та

розуміння професійної діяльності; здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

3. *Спеціальні (фахові, предметні) компетентності передбачають:* цінування та повагу до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи; здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти; здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції; цінування та повагу різноманітності і мультикультурності.

4. *Програмні результати навчання:* застосовувати в професійній діяльності сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи; пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів; виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки; готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях; надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Пререквізити: теорія держави і права, логіка.

Постреквізити: адміністративне право, кримінальне право, міжнародне право.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри конституційного права та прав людини, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: **k003@naia.kiev.ua**

Структура навчальної дисципліни:

Частина 1.

Тема 1. Конституційне право – провідна галузь національного права

Поняття і предмет галузі конституційного права. Співвідношення термінів “конституційне право” і “державне право”. Місце та роль конституційного права в системі права України.

Система галузі конституційного права. Поняття та види конституційно-правових інститутів. Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, види та структура. Специфіка конституційно-правових норм.

Джерела галузі конституційного права України. Види джерел та їх юридична природа. Місце Конституції України та конституційних законів у системі джерел галузі конституційного права.

Поняття та види конституційно-правових відносин. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти в конституційному праві.

Відповідальність в конституційному праві. Суб'єкти та підстави

конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Поняття, предмет та система науки конституційного права. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Тема 2. Конституція України та її розвиток

Визначення конституції та її сутність. Юридична та фактична конституція. Формальна та матеріальна конституція. Конституціоналізм, теоретичне обґрунтування необхідності функціонування конституції, предмет та функції конституції. Види конституцій.

Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України. Установчий характер конституційних положень. Місце конституції в системі національного законодавства.

Історія конституційного розвитку України. Перша конституція Української незалежної держави – Конституція УНР від 29 квітня 1918 р. Конституції України радянського періоду. Особливості прийняття Конституції України 1996 р. Основні етапи та напрямки новітньої конституційної реформи в Україні.

Основні риси та особливості Конституції України 1996 р. Структура Основного Закону нашої держави. Юридичні властивості Конституції України. Правова охорона Конституції України.

Значення Конституції України для розвитку української державності.

Тема 3. Конституційний лад і його закріплення в Конституції України

Поняття конституційного ладу та його співвідношення з державним ладом. Ознаки і засади конституційного ладу України. Закріплення конституційного ладу в Конституції України. Риси України як конституційної держави. Поняття державного ладу України та характеристика його принципів.

Гуманістичні і демократичні засади конституційного ладу України. Механізм Української держави та її основні функції. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок Української держави.

Народ – носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні. Конституційне закріплення принципу народного суверенітету. Співвідношення народного, національного і державного суверенітету. Форми здійснення народовладдя в Україні.

Конституційне закріплення форми Української держави. Україна – унітарна республіка. Основні риси республіканської форми правління. Види республік. Особливості республіканської форми правління в Україні. Характеристика державно-політичного режиму в Україні.

Конституційні принципи культурної та мовної політики Української держави. Статус української мови як державної мови. Гарантування Конституцією України вільного розвитку, використання і захисту російської,

інших мов національних меншин України.

Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи суспільного ладу. Система суспільного ладу.

Тема 4. Основи правового статусу людини і громадянина

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Поняття і види основних прав, свобод, законних інтересів та обов'язків людини і громадянина в Україні. Механізм реалізації і гарантії прав та свобод людини і громадянина. Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Поняття громадянства і належність до громадянства України. Принципи громадянства України. Набуття громадянства України. Припинення громадянства України. Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України.

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Поняття «іноземець» та види іноземців. Правова регламентація режиму іноземців в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців. Депортація іноземців. Екстрадиція іноземців іноземній державі. Біженці.

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Конституційні права і свободи людини і громадянина. Права і свободи людини і громадянина, їх співвідношення. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина. Права людини і права громадянина. Покоління прав людини. Соціально-економічні і соціально-культурні права. Особисті права і свободи. Політичні права і свобод.

Конституційні обов'язки громадян України та людини: поняття та співвідношення. Конституційний обов'язок громадян України щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів. Обов'язок не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, відшкодування завданих збитків. Обов'язок сплачувати податки і збори в порядку й розмірах, встановлених законом. Обов'язок неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права й свободи, честь і гідність інших людей.

Тема 6. Народне волевиявлення

Поняття виборів та їх соціальна функція. Види виборів. Виборче право і виборча система. Особливість виборчої системи України.

Принципи виборчого права і їх закріплення в Конституції України. Принципи вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування. Поняття виборчого процесу. Правова регламентація стадій виборчого процесу. Призначення виборів, утворення виборчих органів і виборчих округів. Виборчі дільниці. Порядок висування та реєстрація

кандидатів. Агітаційна компанія. Права кандидатів і гарантії діяльності. Порядок проведення голосування, підрахунок голосів і встановлення результатів голосування. Повторне голосування і повторні вибори.

Поняття і соціальна функція референдумів. Види референдумів. Призначення та порядок проведення референдумів. Предмет всеукраїнського референдуму. Правова регламентація питань організації референдумів та визначення їх результатів. Правові наслідки референдуму. Зміна та відміна рішень, прийнятих референдумом.

Відповідальність за порушення виборчих прав громадян.

Тема 7. Конституційна система органів державної влади

Конституційне-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади. Поняття, ознаки та конституційна система органів державної влади в Україні. Види органів державної влади.

Конституційний статус органів законодавчої, виконавчої, судової і контрольно-наглядової влади. Конституційно-правовий статус Президента України в системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення.

Тема 8. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Загальна теорія і стан парламентаризму в Україні.

Місце та роль Верховної Ради України в механізмі державної влади. Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент України. Парламент та його ознаки. Види парламентів. Функції Верховної Ради України.

Чисельний склад та структура Верховної Ради України. Строк повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Поняття статусу народного депутата України. Вільний депутатський мандат, несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності. Строк повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України. Форми діяльності народного депутата України. Права і обов'язки народного депутата України. Право депутатів на запит. Гарантії діяльності народного депутата України та механізм їх реалізації.

Компетенція Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення. Законодавча компетенція. Питання, що визначаються та встановлюються виключно законами України. Бюджетна, установча та контрольна компетенція Верховної Ради України. Контрольні повноваження Верховної Ради України відносно Президента України та органів виконавчої влади.

Організація роботи Верховної Ради України. Органи та посадові особи Верховної Ради України. Порядок обрання та повноваження Голови

Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України: порядок формування, перелік, повноваження. Тимчасові спеціальні, тимчасові слідчі комісії та спеціальна тимчасова слідча комісія Верховної Ради України. Депутатські групи та фракції у Верховній Раді України. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Порядок роботи Верховної Ради України. Чергові та позачергові сесії Верховної Ради України. Порядок скликання та проведення сесій Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Голосування у Верховній Раді України.

Законодавчий процес та інші парламентські процедури. Стадії законодавчого процесу. Поняття законодавчої ініціативи. Суб'єкти права законодавчої ініціативи в Верховній Раді України. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань. Прийняття законів. Промульгація законів Президентом України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України. Особливості проходження у Верховній Раді України конституційних законів.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження, акти реагування.

Правовий статус Рахункової палати.

Тема 9. Конституційно-правовий статус Президента України

Поняття глави держави. Місце та роль Президента України в механізмі державної влади. Функції Президента України.

Порядок обрання Президента України. Законодавство про вибори Президента України.

Строк повноважень Президента України. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Неможливість виконання Президентом України своїх обов'язків за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту Верховною Радою України. Виконання обов'язків Президента України у разі дострокового припинення повноважень Президента України.

Компетенція Президента України. Конституційні засади взаємовідносин Президента України і Верховної Ради України та його повноваження у сфері законодавчої влади. Конституційні засади взаємовідносин Президента України з органами виконавчої влади. Повноваження Президента України у сфері зовнішніх відносин, оборони та національної безпеки.

Акти Президента України.

Тема 10. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Поняття та зміст виконавчої влади. Місце та роль Кабінету Міністрів України у механізмі державної влади. Поняття уряду держави та його функції.

Склад Кабінету Міністрів України. Конституційний порядок формування Кабінету Міністрів України. Компетенція Кабінету Міністрів України. Основні форми роботи Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України. Відповідальність Кабінету Міністрів України. Відставка Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Основні завдання та функції міністерств та інших центральних органів виконавчої влади України. Міністерство внутрішніх справ в системі органів виконавчої влади.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення та відповідальність голів місцевих державних адміністрацій. Підстави та порядок припинення повноважень голів місцевих державних адміністрацій.

Конституційні засади взаємовідносин місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування. Правові засади взаємовідносин місцевих державних адміністрацій з підрозділами органів внутрішніх справ на місцях.

Частина 2.

Тема 11. Конституційні засади судової влади в Україні.

Конституційний Суд України. Прокуратура

Суди – виключні органи правосуддя в Україні. Основні засади судочинства в Україні.

Система судоустрою України. Функції і повноваження судів. Верховний Суд: правове становище й основні напрямки діяльності. Структура і склад Верховного Суду. Апеляційні та місцеві суди в Україні.

Правовий статус суддів. Вимоги до кандидатів на посаду судді України. Порядок призначення суддів. Гарантії незалежності суддів. Органи суддівського самоврядування.

Вища рада правосуддя: порядок формування, склад, основні функції і повноваження.

Конституційний Суд України. Склад та порядок формування Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ.

Правовий статус прокуратури в Україні. Система і структура прокуратури. Функції і повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти органів прокуратури.

Тема 12. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Ознаки унітарних та федеративних держав. Різновиди унітарних держав. Конституційне закріплення форми державного устрою України як унітарної держави.

Автономія: поняття та види. Автономія установ і автономія колективів. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Адміністративно-територіальна, національна-територіальна і національно-державна автономія.

Поняття та система адміністративно-територіального устрою України. Види адміністративно-територіальних одиниць.

Правовий режим тимчасово окупованих територій України.

Тема 13. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування як елемент основ конституційного ладу України. Ознаки місцевого самоврядування. Наукові концепції місцевого самоврядування: громадівська теорія, державницька теорія, теорія муніципального дуалізму.

Міжнародно-правове регулювання питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.

Історія становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні. Магдебургське право.

Місцеве самоврядування за Конституцією України 1996 р. Принципи місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Територіальна громада. Порядок формування органів місцевого самоврядування. Сільські, селищні та міські голови: порядок обрання і статус. Сільські, селищні, міські, районні, обласні ради. Виконавчі органи сільських, селищних та міських рад. Органи самоорганізації населення. Старости.

Територіальна, матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Функції і повноваження та акти органів місцевого самоврядування.

Гарантії місцевого самоврядування.

Тема 14. Форми держави в зарубіжних країнах

Поняття форми держави. Полікратична форма держави. Монократична форма держави. Сегментарна форма держави.

Форми правління в зарубіжних країнах. Види форм правління. Поняття та основні ознаки монархії. Абсолютна та обмежена монархія. Виборна монархія. Теократична монархія. Поняття та основні ознаки республіки. Види республіканських форм правління у зарубіжних країнах. Президентська республіка. Парламентська республіка. Змішана республіка. Особливі форми правління.

Форми державного устрою в зарубіжних країнах. Проста і складна форми державного устрою. Унітарна держава: поняття та основні ознаки. Централізована унітарна держава. Децентралізована унітарна держава. Відносно централізована унітарна держава. Адміністративно-територіальний поділ. Поняття та основні ознаки федерації. Види федерацій. Структура федерацій. Суб'єкти федерації та їх правове положення. Розподіл компетенції між федерацією та її суб'єктами. Поняття та сутність конфедерації.

Державний режим: поняття та класифікація. Демократичний режим. Характерні риси демократичного режиму. Авторитарний і тоталітарний режими. Фашистський режим. Расистський режим. Комуністичний режим. Монократичний режим.

Тема 15. Глава держави в зарубіжних країнах

Місце і роль глави держави в державному механізмі зарубіжних країн. Конституційно-правовий статус глави держави.

Особливості конституційно-правового статусу монарха в залежності від форми правління. Повноваження монарха при різних видах монархії. Способи престолонаслідування в країнах світу.

Місце президента у системі влад в залежності від форми правління. Порядок обрання президента в країнах світу. Виборчі цензи. Строк повноважень президента. Конституційно-правовий статус президента в зарубіжних країнах. Допоміжні органи і установи при главі держави в зарубіжних країнах. Припинення повноважень президента в зарубіжних країнах. Відповідальність президента в зарубіжних країнах.

Тема 16. Органи законодавчої влади в зарубіжних країнах

Парламент і парламентаризм в зарубіжних країнах.

Поняття парламенту. Види парламентів в зарубіжних країнах. Структура парламентів в зарубіжних країнах. Порядок формування палат. Комітети (комісії), парламентські фракції. Керівні органи палат. Двопалатний парламент.

Порядок роботи парламентів: сесії і загальні парламентські процедури. Законодавчий процес. Спеціальні парламентські процедури. Повноваження парламенту в зарубіжних країнах. Непарламентські форми здійснення законодавчої влади.

Правове становище члена парламенту у зарубіжних країнах. Права і обов'язки парламентарія. Парламентський імунітет та індемнітет. Відповідальність депутатів.

Тема 17. Виконавча влада в зарубіжних країнах

Поняття виконавчої влади. Політична і адміністративна виконавча влада. Система органів виконавчої влади в зарубіжних країнах.

Поняття уряду. Види урядів в залежності від їх політичного складу. Конституційний і фактичний статус уряду в залежності від форм державного

правління в зарубіжних країнах. Порядок формування уряду в зарубіжних країнах. Структура уряду. Основні повноваження уряду. Глава уряду. Відомства та їх керівники. Відповідальність уряду та її види в залежності від форм державного правління. Діяльність інших органів виконавчої влади в зарубіжних країнах.

Тема 18. Судова влада в зарубіжних країнах

Місце та роль суду в державному механізмі зарубіжних країн. Поняття та особливості судової влади в зарубіжних країнах. Конституційні принципи організації судової влади в зарубіжних країнах.

Система судової влади в зарубіжних країнах. Види судових органів в зарубіжних країнах. Система судів в зарубіжних країнах. Способи формування судів. Конституційні принципи правосуддя. Конституційна юстиція: поняття та загальна характеристика. Види спеціалізованих органів конституційної юстиції. Способи формування органів конституційної юстиції. Вимоги, що висуваються до кандидатів на посаду судді Конституційного суду (ради). Повноваження Конституційного суду (ради) в зарубіжних країнах.

Моделі судових систем. Особливості англосаксонської судової системи. Особливості романо-германської судової системи. Особливості соціалістичної судової системи. Специфіка мусульманської судової системи.

Конституційно-правовий статус суддів. Вимоги до кандидата на посаду судді. Права та обов'язки суддів в зарубіжних країнах.

Система правоохоронних органів в зарубіжних країнах. Прокуратура в зарубіжних країнах. Адвокатура в зарубіжних країнах. Поліція в зарубіжних країнах. Судові виконавці в зарубіжних країнах.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути загальної та особливої частин цивільного права, особистих немайнових прав, речового права, права інтелектуальної власності, зобов'язального права, специфіка правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників, особливості вирішення основних конструкційно-догматичних проблем цивільного права, які зберігають своє науково-практичне значення під час аналізу та розробки сучасного право розуміння.

Навчальна дисципліна складається з таких тем:

Частина I

Тема 1. Загальна характеристика цивільного права України

Тема 2. Цивільні правовідносини

Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Тема 4. Об'єкти цивільних прав

Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи

Тема 6. Правочини

Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві

Тема 8. Відповідальність в цивільному праві

Тема 9. Право власності. Захист права власності

Тема 10. Право інтелектуальної власності

Тема 11. Спадкове право

Тема 12. Загальні положення про зобов'язання. Загальні положення про договір. Способи забезпечення виконання зобов'язання.

Частина II

Тема 13. Договори про передачу майна у власність

Тема 14. Договори про передачу майна у тимчасове користування

Тема 15. Договори про виконання робіт

Тема 16. Договори про надання послуг

Тема 17. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій

Тема 18. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Тема 19. Недоговірні зобов'язання

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне право» є досягнення всебічного глибокого розуміння здобувачами вищої освіти природи і суті цивільно-правових відносин, підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих спеціалістів із всебічним знанням цивільного права; усвідомлення значення норм права, що регулюють різноманітні форми захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, формування у здобувачів вищої освіти відповідних професійних компетенцій щодо правильного застосування отриманих знань та правових норм при вирішенні конкретних завдань.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Цивільне право» є формування у здобувачів вищої освіти системи науково-теоретичних та практичних знань з цивільного права, визначення та розкриття змісту цивільно-правових понять, категорій та інститутів цивільного права, навчання розумінню конкретного змісту норм цивільного законодавства, оволодіння навичок самостійної практичної роботи з відповідними нормативно-правовими актами, тлумачення їх та правильного застосування при вирішенні конкретних справ.

Компетентності відповідно до освітньої програми «Право» здобувачі вищої освіти бакалавра набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності.

1. *Інтегральна компетентність*: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі права, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності передбачають:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності охоплюють:

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Програмні результати навчання:

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

Пререквізити: юридична деонтологія; теорія держави і права, конституційне право; історія держави і права; основи римського цивільного права; соціологія права; політологія; юридична компаративістика; методологія правознавства

Постреквізити: право інтелектуальної власності; житлове право; земельне право; трудове право, цивільний процес; сімейне право; екологічне право; кримінальне право; кримінальний процес; право соціального забезпечення; господарське право; міжнародне приватне право

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри цивільного права та процесу, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: **k008@naiu.kiev.ua**

Структура навчальної дисципліни:

Частина 1.

Тема 1. Загальна характеристика цивільного права України

Поняття цивільного права. Право приватне та право публічне.

Предмет цивільно-правового регулювання. Особисті немайнові відносини. Поняття та види майнових відносин, що регулюються цивільним правом. Метод цивільно-правового регулювання суспільних відносин.

Принципи цивільного права. Загально-правові та галузеві принципи.

Функції цивільного права.

Система цивільного права. Інституційна система. Пандектна система. Загальна частина цивільного права. Особлива частина цивільного права. Відмежування цивільного права від інших галузей права.

Поняття та види джерел цивільного права. Поняття та склад актів цивільного законодавства. Конституція України як основа цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства. Закони і підзаконні нормативні акти як джерела цивільного права. Відомчі нормативні акти та нормативні акти місцевих органів управління та самоврядування, що містять норми цивільного права та умови їх дієвості. Норми міжнародного права і міжнародні договори. Звичай як джерело права. Корпоративні правила, юридична доктрина та їх значення.

Класифікація актів цивільного законодавства за сферою правового регулювання.

Значення актів Конституційного Суду України, Верховного Суду та судової практики.

Дія цивільно-правових актів у часі, в просторі і за колом осіб.

Застосування цивільного законодавства. Аналогія закону та аналогія права в цивільно-правових відносинах.

Тема 2. Цивільні правовідносини

Поняття цивільних правовідносин. Загальні ознаки цивільних правовідносин. Галузеві ознаки цивільних правовідносин. Елементи цивільних правовідносин. Суб'єктивне цивільне право. Суб'єктивний цивільний обов'язок.

Прості і складні правовідносини. Майнові та особисті немайнові правовідносини. Абсолютні, загальнорегулятивні та відносні правовідносини. Активні та пасивні цивільні правовідносини. Речові і зобов'язальні правовідносини. Регулятивні та охоронні правовідносини.

Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Поняття та види юридичних фактів. Абсолютні та відносні події. Правомірні і неправомірні дії. Правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі та правовідновлюючі факти.

Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Правовий статус фізичних осіб. Правоздатність фізичної особи. Правоздатність та суб'єктивні цивільні права. Ознаки цивільної правоздатності. Обсяг (зміст) цивільної правоздатності фізичних осіб та її межі. Виникнення та припинення цивільної правоздатності. Правоздатність іноземців та осіб без громадянства.

Обмеження правоздатності. Особливість правового положення фізичної особи, яка відбуває покарання в місцях позбавлення волі.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Обрання місця проживання.

Цивільна дієздатність фізичної особи. Види дієздатності. Набуття повної дієздатності. Дієздатність малолітніх та неповнолітніх осіб. Обмеження дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування.

Підстави, порядок та правові наслідки визнання особи безвісно відсутньою. Підстави, порядок та правові наслідки оголошення особи померлою. Правові наслідки появи особи, оголошеної померлою.

Особливості правового становища фізичної особи-підприємця.

Суть юридичної особи. Розвиток вчення про юридичну особу в науці цивільного права. Поняття та ознаки юридичної особи. Індивідуалізація юридичної особи. Правоздатність і дієздатність юридичної особи. Органи юридичної особи та її філії.

Порядок і способи утворення юридичної особи. Нормативно-явочний, розпорядчий, договірний, дозвільний порядок утворення юридичної особи. Державна реєстрація юридичної особи.

Припинення діяльності юридичної особи. Реорганізація та ліквідація юридичної особи. Банкрутство юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи.

Класифікація юридичних осіб. Юридичні особи приватного та публічного права. Підприємницькі та непідприємницькі товариства. Господарські товариства. Виробничі кооперативи. Громадські та релігійні організації. Благодійні та інші фонди. Об'єднання юридичних осіб.

Тема 4. Об'єкти цивільних прав

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Майно як об'єкт цивільних прав. Поняття та класифікація речей. Речі рухомі та нерухомі. Речі подільні та неподільні. Речі, що визначені індивідуальними або родовими ознаками. Головна річ та приналежність. Складові частини речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Підприємство як єдиний майновий комплекс. Гроші. Результати робіт (послуги) як об'єкти цивільних прав.

Поняття і правова природа цінних паперів. Ознаки цінних паперів. Класифікація цінних паперів. Види цінних паперів за формою випуску, за способом легітимації уповноваженої особи, за змістом, за особою боржника, за

способом випуску. Передання прав за цінним папером. Виконання за цінним папером.

Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи

Поняття та правове регулювання особистих немайнових прав. Зміст особистих немайнових прав. Види особистих немайнових прав.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя. Право на охорону здоров'я. Право на медичну допомогу. Право на свободу. Право на особисту недоторканність. Право на донорство. Право на сім'ю.

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття особи. Право на ім'я, на зміну імені, на використання імені. Право на повагу до гідності, честі, на недоторканість ділової репутації. Право на особисте життя та його таємницю. Право на недоторканність житла. Право на вибір роду занять. Право на захист від протиправного втручання в сферу приватного життя.

Захист особистих немайнових прав. Поновлення порушеного права. Спростування недостовірної інформації. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 6. Правочини

Поняття та ознаки правочину. Класифікація правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Консенсуальні та реальні правочини. Відплатні та безвідплатні правочини. Каузальні та абстрактні правочини. Строкові та безстрокові правочини. Умовні та безумовні правочини. Правочини з відкладальною та скасувальною обставиною. Фидуціарні правочини. Алеаторні правочини. Біржові правочини.

Умови дійсності правочинів. Форма правочину як умова його дійсності. Усна форма правочину. Письмова форма правочину. Правові наслідки недодержання нотаріальної форми правочину. Правові наслідки недодержання простої письмової форми правочину.

Нікчемні правочини та їх види. Оспорювані правочини та їх види. Фіктивні та удавані правочини. Правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину. Момент недійсності правочину.

Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві

Поняття та ознаки представництва. Підстави та види представництва. Представництво за законом. Статутне представництво. Представництво за договором. Комерційне представництво.

Правочини, які може вчиняти представник.

Поняття повноваження. Довіреність та її види. Форма довіреності. Строк дії довіреності. Передоручення. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.

Поняття строку та терміну. Класифікація строків в цивільному праві. Претензійні, присікальні, гарантійні строки. Строки набувальної давності. Порядок обчислення строків.

Поняття та види строків позовної давності. Початок перебігу строків позовної давності. Зупинення перебігу позовної давності. Переривання перебігу позовної давності. Правові наслідки спливу позовної давності. Поновлення строків позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 8. Відповідальність у цивільному праві

Поняття цивільно-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності. Ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.

Види цивільно-правової відповідальності. Договірна і недоговірна відповідальність. Часткова, солідарна та субсидіарна відповідальність.

Форми цивільно-правової відповідальності. Відшкодування збитків. Реальні збитки і упущена вигода. Неустойка як форма цивільно-правової відповідальності.

Умови цивільно-правової відповідальності. Склад цивільного правопорушення. Шкода. Протиправність. Причинний зв'язок. Вина.

Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності. Вина кредитора. Непереборна сила. Випадок.

Тема 9. Право власності. Захист права власності

Поняття власності. Поняття права власності. Види права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.

Підстави (способи) набуття права власності. Первинні та похідні способи набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Набуття права власності на безхазяйну річ. Знахідка. Бездоглядна домашня тварина. Скарб. Набувальна давність. Приватизація як спосіб набуття права власності. Інші підстави набуття права власності. Підстави припинення права власності.

Поняття та види речових прав на чуже майно. Сервітут. Суперфіцій. Емфітевзис.

Поняття захисту права власності. Судовий захист права власності. Загальна характеристика речових та зобов'язально-правових позовів.

Право власника на витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Ознаки віндикаційного позову. Предмет віндикації. Добросовісне і недобросовісне незаконне володіння. Розрахунки при поверненні майна з чужого незаконного володіння. Витребування грошей та цінних паперів на пред'явника.

Захист права власності від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Захист права власності зобов'язально-правовими позовами.

Тема 10. Право інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності. Об'єкти права інтелектуальної власності. Поняття авторського права. Об'єкти авторського права. Об'єкти, що не охороняються авторським правом. Суб'єкти авторського права. Співавторство.

Особисті немайнові права автора. Майнові права суб'єктів авторського права. Використання твору. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір. Поняття суміжних прав. Об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав. Захист авторських та суміжних прав.

Поняття наукового відкриття. Поняття та ознаки винаходу. Корисна модель. Промисловий зразок. Строки чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Захист прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку, географічне зазначення.

Поняття комерційної таємниці та її охорона.

Тема 11. Спадкове право

Поняття спадкування та його значення. Спадкове законодавство. Спадкодавець. Спадкоємці. Об'єкт спадкового правонаступництва. Права та обов'язки, що входять до складу спадщини. Права та обов'язки, що не входять до складу спадщини. Час відкриття спадщини. Комморієнти. Місце відкриття спадщини.

Види спадкування.

Поняття заповіту та його зміст. Форма заповіту. Заповіти, які прирівнюються до нотаріальних, особливості їх оформлення та посвідчення. Посвідчення заповіту при свідках. Секретний заповіт. Заповідальний відказ. Заповідальне покладання. Субінституція. Складання заповіту з умовою. Заповіт подружжя. Зміна та скасування заповіту. Визнання заповіту недійсним.

Поняття спадкування за законом. Підстави спадкування за законом. Черги спадкоємців за законом та їх склад. Зміна черговості при спадкуванні за законом. Спадкування за правом представлення.

Прийняття спадщини. Строки для прийняття спадщини. Право на відмову від спадщини на користь іншої особи.

Спадкова трансмісія. Усунення від спадщини. Відумерлість спадщини. Право на обов'язкову частку спадщини та підстави її зменшення. Перерозподіл спадщини.

Охорона спадкового майна. Управління спадщиною. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Оформлення права на спадщину. Свідectво про право на спадщину.

Поняття спадкового договору. Розірвання спадкового договору.

Тема 12. Загальні положення про зобов'язання. Загальні положення про договір. Способи забезпечення виконання зобов'язань

Поняття цивільно-правових зобов'язань. Суб'єкти зобов'язання. Підстави заміни кредитора у зобов'язанні. Заміна боржника у зобов'язанні. Множинність осіб у зобов'язанні. Об'єкт зобов'язання. Зміст зобов'язання.

Види цивільно-правових зобов'язань. Часткові та солідарні зобов'язання. Регресні зобов'язання. Односторонні та взаємні зобов'язання. Однооб'єктні, альтернативні та факультативні зобов'язання. Головні та додаткові (акцесорні) зобов'язання. Система цивільно-правових зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань.

Поняття та принципи виконання зобов'язань. Суб'єкти виконання зобов'язань. Заміна осіб у зобов'язанні. Цесія.

Місце, спосіб і строк виконання зобов'язань. Дострокове виконання зобов'язання. Виконання зобов'язання частинами. Проценти. Солідарні зобов'язання. Регресні зобов'язання.

Поняття та види припинення зобов'язань. Припинення зобов'язань за волею сторін. Виконання зобов'язання. Зарахування. Новація. Прощення боргу. Відступне. Мирова угода. Припинення зобов'язань за обставин, які не залежать від волі сторін. Фактична й юридична неможливість виконання. Поєднання в одній особі боржника і кредитора. Смерть фізичної особи. Ліквідація юридичної особи. Інші способи припинення зобов'язань.

Поняття і значення договору. Свобода договору. Класифікація договорів. Іменні та безіменні договори. Односторонні, двосторонні та багатосторонні договори. Комутативні та алеаторні договори. Публічні договори. Договір приєднання. Попередній договір. Договори на користь третьої особи.

Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Тлумачення умов договору.

Порядок укладення договору. Оферта. Акцепт. Зміна та розірвання договору.

Поняття способів забезпечення виконання зобов'язань. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання. Види забезпечення виконання зобов'язання.

Особисті способи забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка. Форма неустойки. Види неустойки: штрафна, залікова, виключна, альтернативна. Штраф. Пеня. Порука. Підстави припинення поруки. Гарантія.

Речові способи забезпечення виконання зобов'язань. Застава. Іпотека. Заклад. Форми застави. Застава товарів в обороті або переробці. Застава цінних паперів. Застава майнових прав. Порядок реалізації застави. Притримання. Завдаток. Відмінність завдатку від авансу. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Порядок звернення стягнення на об'єкт довірчої власності. Припинення довірчої власності.

Тема 13. Договори про передачу майна у власність

Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін в договорі купівлі-продажу. Форма договору. Зміст договору купівлі-продажу. Істотні умови договору купівлі-продажу. Кількість, якість, асортимент, комплектність товару, тара та (або) упаковка. Момент виникнення обов'язку продавця передати товар. Ризик випадкової загибелі проданої речі. Правові наслідки порушення договору купівлі-продажу товару. Особливості окремих видів договору купівлі-продажу.

Договір міни: загальна характеристика, зміст.

Поняття та загальна характеристика договору поставки. Права та обов'язки сторін в договорі поставки. Форма договору. Зміст договору. Істотні умови договору поставки. Кількість, якість, асортимент та комплектність товару. Правові наслідки порушення договору поставки.

Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу: особливості правового регулювання.

Поняття, види та загальна характеристика договору дарування. Відмежування договору дарування від інших цивільно-правових договорів. Суб'єкти договору дарування, їх права та обов'язки. Предмет договору дарування. Прийняття дарунку. Форма договору дарування. Припинення і розірвання договору дарування. Особливості окремих видів договору дарування: договору дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому, договору дарування з обов'язком обдаровуваного на користь третьої особи, договору про пожертву.

Договір ренти: поняття та загальна характеристика. Відмінність договору ренти від інших договорів. Сторони договору ренти, їх права та обов'язки. Предмет договору ренти. Розмір ренти. Забезпечення виконання зобов'язання платником ренти. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти. Строк договору ренти. Форма договору ренти. Припинення договору ренти. Правові наслідки розірвання договору ренти.

Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду). Форма договору довічного утримання (догляду). Сторони договору довічного утримання (догляду). Предмет договору довічного утримання (догляду). Права та обов'язки сторін за договором довічного утримання (догляду). Особливості припинення договору довічного утримання (догляду).

Тема 14. Договори про передачу майна у тимчасове користування

Поняття та ознаки договору найму (оренди). Суб'єкти та об'єкти договору найму (оренди). Строк, ціна та форма договору. Права та обов'язки сторін за договором найму (оренди). Припинення договору найму (оренди).

Особливості договору прокату. Договір лізингу. Об'єкти лізингу. Види договору лізингу. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Істотні умови договору найму (оренди) земельної ділянки. Форма та строк договору. Договір

найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Особливості найму (оренди) транспортного засобу з екіпажем та без екіпажу.

Договір найму житла. Істотні умови та види найму (оренди) житла. Особливості короткострокового найму. Найм (оренда) соціального житла. Права та обов'язки сторін. Капітальний та поточний ремонт житла. Підстави припинення та розірвання договору найму (оренди) житла. Найм (оренда) житла з викупом.

Поняття та загальна характеристика договору позички. Права та обов'язки сторін. Особливості предмету договору позички. Відмінність позички від позики.

Тема 15. Договори про виконання робіт

Поняття ознаки та значення договору підряду. Сторони договору підряду. Множинність осіб в договорі підряду та залучення для виконання договору третіх осіб. Права та обов'язки сторін. Зміст договору підряду. Ризик у підрядних відносинах. Відповідальність за договором підряду.

Види договорів підряду. Поняття та загальна характеристика договору побутового підряду. Особливості суб'єктного складу договору побутового підряду. Предмет договору побутового підряду. Права та обов'язки сторін за договором побутового підряду.

Поняття та загальна характеристика договору будівельного підряду. Проектно-кошторисна документація. Види кошторисів. Права та обов'язки сторін. Субпідряд. Порядок прийняття об'єкта будівництва. Особливості закупівлі будівельних матеріалів. Відповідальність сторін за договором будівельного підряду.

Договір підряду на виконання проектних та пошукових робіт. Поняття та загальна характеристика договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору. Форма договору. Ціна, строк договору.

Тема 16. Договори про надання послуг

Поняття та ознаки договору про надання послуг. Місце договорів про надання послуг в системі цивільного законодавства України. Види та особливості договорів про надання послуг.

Транспортні договори. Транспортне законодавство. Поняття і види перевезень. Зміст договору про перевезення вантажів. Відповідальність сторін за договором про перевезення вантажів. Комерційний акт. Акт загальної форми.

Поняття та загальна характеристика договору перевезення пасажирів та багажу. Сторони договору перевезення пасажирів та багажу. Оплата за договором перевезення пасажирів та багажу. Форма договору перевезення пасажирів та багажу. Багаж та ручна поклажа. Права, обов'язки і відповідальність сторін за договором перевезення пасажирів та багажу.

Договір чартеру (фрахтування): поняття і загальна характеристика. Відмінність договору чартеру (фрахтування) від інших договорів. Сторони

договору чартеру (фрахтування). Договірний перевізник. Фактичний перевізник. Форма договору чартеру (фрахтування). Права та обов'язки сторін за договором чартеру (фрахтування), їх відповідальність.

Поняття та загальна характеристика договору транспортного експедирування. Сторони договору транспортного експедирування. Предмет договору транспортного експедирування. Плата за договором транспортного експедирування. Форма договору транспортного експедирування. Права, обов'язки і відповідальність сторін за договором транспортного експедирування. Припинення договору транспортного експедирування.

Договір зберігання: поняття та загальна характеристика. Сторони договору зберігання. Предмет договору зберігання. Форма договору зберігання. Права та обов'язки сторін за договором зберігання, їх відповідальність.

Спеціальні види зберігання. Поняття і загальна характеристика договору складського зберігання. Сторони договору складського зберігання, їх права та обов'язки. Складські документи. Зберігання речі в ломбарді. зберігання цінностей у банку. Договір про надання індивідуального банківського сейфа, що оберігається банком. Договір про надання особі банківського сейфа без відповідальності банку за зміст сейфа. Зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту. Зберігання речей у гардеробі організації. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання речей у готелі. Зберігання речей, що є предметом спору. Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони, його види.

Поняття, форми та види страхування. Страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхова виплата, страхове відшкодування, франшиза, страховий платіж, страховий тариф. Співстрахування і перестрахування.

Поняття та загальна характеристика договору страхування. Сторони договору страхування. Застрахована особа, вигодонабувач, страховий брокер, страховий агент. Істотні умови договору страхування. Предмет договору страхування. Форма договору страхування. Права та обов'язки сторін договору страхування. Підстави для відмови страховика від здійснення страхової виплати. Порядок укладення договору страхування, його припинення. Недійсність договору страхування.

Поняття та загальна характеристика договору доручення. Відмінність договору доручення від інших договорів. Сторони договору доручення. Предмет договору доручення. Плата за договором доручення. Форма договору доручення. Права та обов'язки сторін за договором доручення. Припинення договору доручення.

Договір комісії: поняття і загальна характеристика. Відмінність договору комісії від договору доручення. Сторони договору комісії. Істотні умови договору комісії. Предмет договору комісії. Права та обов'язки комітента і комісіонера. Субкомісія. Підстави припинення договору комісії. Особливості договору комісії щодо окремих видів майна.

Поняття та загальна характеристика договору управління майном. Суб'єкти договору управління майном. Істотні умови договору управління майном. Предмет і строк договору управління майном. Плата за управлінням

майном. Форма договору управління майном. Права й обов'язки управителя та установника управління, права вигодонабувача. Відповідальність управителя. Припинення договору управління майном.

Тема 17. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій

Поняття та правова природа позики. Елементи договору позики. Зміст договору позики. Форма договору позики. Предмет договору позики. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання договору позики. Забезпечення виконання договору позики. Припинення договору позики.

Поняття та правове регулювання кредитних відносин. Види кредитів. Поняття та загальна характеристика кредитного договору. Істотні умови кредитного договору. Форма кредитного договору. Відмова від надання або одержання кредиту.

Поняття та загальна характеристика договору банківського вкладу (депозиту). Сторони договору. Форма договору. Види банківських вкладів. Ощадна книжка. Ощадний сертифікат.

Договір банківського рахунку. Укладення договору банківського рахунку. Виконання договору банківського рахунку. Розірвання договору банківського рахунку.

Договір факторингу: його поняття та ознаки. Сторони договору факторингу. Виконання договору факторингу. Права та обов'язки сторін за договором факторингу.

Тема 18. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Види, сторони, істотні умови і форма договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Види ліцензій: виключна, одинична, невиключна.

Поняття, істотні умови і строк ліцензійного договору. Типовий ліцензійний договір. Субліцензійний договір. Сторони ліцензійного договору, їх права та обов'язки.

Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття, істотні умови. Сторони договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, їхні права та обов'язки.

Договір про передання майнових прав інтелектуальної власності: поняття, юридична характеристика, зміст та особливості співвідношення з іншими договорами у сфері інтелектуальної власності.

Інші види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності: видавничий, постановочний, сценарний, договір про депонування рукопису, про використання твору декоративно-прикладного мистецтва у промисловості, про публічне виконання твору, про управління майновими правами автора.

Поняття, загальна характеристика і види договору комерційної концесії. Відмежування договору комерційної концесії від інших договорів у сфері інтелектуальної власності. Істотні умови договору комерційної концесії. Предмет, ціна, строк і форма договору комерційної концесії. Сторони договору комерційної концесії, їх права та обов'язки. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Договір комерційної субконцесії. Відповідальність сторін за договором комерційної концесії. Припинення та зміна договору комерційної концесії.

Тема 19. Недоговірні зобов'язання

Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди: поняття і види. Умови виникнення зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу, його суб'єкти. Зміст завдання, строк (термін) його виконання. Права та обов'язки суб'єктів зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Підстави припинення зобов'язань із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Зобов'язання, що виникають з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу: поняття, суб'єкти, предмет. Оголошення конкурсу. Зміна умов конкурсу. Переможець конкурсу. Права та обов'язки суб'єктів правовідносин, що виникають з публічної обіцянки нагороди за результатами конкурсу. Виплата нагороди (премії). Припинення правовідносин за конкурсом.

Поняття, суб'єкти, умови виникнення зобов'язань із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Права та обов'язки суб'єктів зобов'язань, що виникають із дій, які вчиняються в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Порядок та підстави відшкодування витрат, понесених особою у зв'язку із вчиненням нею дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Особливості зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи: умови виникнення, сторони.

Поняття, підстави виникнення, сторони і зміст зобов'язань із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Права й обов'язки сторін зобов'язань із створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Зобов'язання із набуття, збереження майна без достатньої правової підстави: види, суб'єктний склад, предмет, умови виникнення, зміст. Безпідставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

Поняття, елементи і система зобов'язань з відшкодування шкоди (деліктних зобов'язань), джерела їх правового регулювання. Поняття, елементи і система деліктних зобов'язань, джерела їх правового регулювання. Сторони деліктних зобов'язань. Заміна кредитора і боржника у деліктних зобов'язаннях. Предмет і зміст деліктних зобов'язань, підстави їх виникнення. Умови деліктної відповідальності. Система деліктних зобов'язань.

Особливості окремих видів зобов'язань з відшкодування шкоди. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їх працівником. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування або їх посадовими особами.

Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду: умови, підстави, особливості суб'єктного складу, порядок відшкодування шкоди.

Відшкодування (компенсація) шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми, недієздатними особами, особами, цивільна дієздатність яких обмежена, та особами, які не усвідомлювали значення своїх дій та (або) не могли керувати ними.

Поняття, ознаки і види джерел підвищеної небезпеки. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки: особливості суб'єктного складу, умови відповідальності за завдану шкоду, обставини, що звільнюють від відповідальності. Відшкодування ядерної шкоди.

Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю: загальна характеристика, види, порядок відшкодування шкоди. Підстави збільшення (зменшення) розміру відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи під час виконання нею договірних зобов'язань, а також фізичної особи, яка працювала за трудовим договором. Обчислення середньомісячного заробітку. Втрата працездатності. Визначення доходу, втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи-підприємця. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Відшкодування витрат на лікування особи, яка потерпіла від злочину.

Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг): суб'єкти, умови відповідальності, підстави звільнення від відповідальності. Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном.

ТРУДОВЕ ПРАВО

Предметом вивчення навчальної дисципліни виступають суспільні трудові відносини, які виникають із застосування працівниками здатності до праці в суспільному виробництві, та інші відносини, що тісно пов'язані з трудовими. Трудова діяльність виступає засобом створення матеріальних потреб, які забезпечують життєдіяльність, а значить, існування людини. Метою норм трудового права є регламентація триваючих трудових відносин

у процесі праці шляхом встановлення мінімальних гарантій (наприклад, мінімальної відпустки, мінімальної заробітної плати), максимальних обмежень (щодо норм робочого часу, норм праці тощо), захисних процедур (підстави і порядок звільнення з ініціативи власника, додержання гарантій при звільненні, порядок оскарження незаконного рішення тощо).

Навчальна дисципліна складається з таких тем:

- Тема 1. Загальні положення трудового права України
- Тема 2. Трудові правовідносини. Суб'єкти трудового права
- Тема 3. Колективні договори і угоди
- Тема 4. Правове регулювання працевлаштування громадян
- Тема 5. Трудовий договір
- Тема 6. Робочий час і час відпочинку
- Тема 7. Правове регулювання оплати праці
- Тема 8. Трудова дисципліна
- Тема 9. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору
- Тема 10. Правове забезпечення охорони праці
- Тема 11. Трудові спори

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою навчальної дисципліни «Трудове право» є надання здобувачам вищої освіти знань у сфері трудових правовідносин, що має розглядатися як умова становлення професійної культури досягнення всебічного глибокого розуміння здобувачами вищої освіти природи і суті трудових відносин, підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих спеціалістів із всебічним знанням трудового права.

Завданнями навчальної дисципліни «Трудове право» є формування у здобувачів вищої освіти системи науково-теоретичних та практичних знань, ознайомлення з основними положеннями чинного трудового законодавства України, формування уміння користуватися відповідними нормативними актами, розкриття змісту основних категорій та інститутів, вироблення уміння вирішувати конкретні практичні питання, пов'язані із застосуванням норм трудового права.

Компетентності відповідно до освітньої програми «Право» здобувачі вищої освіти бакалавра набувають інтегральну, загальні та фахові компетентності.

1. *Інтегральна компетентність*: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі права, що передбачає застосування правових доктрин та принципів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. *Загальні компетентності передбачають*:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного)

суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності охоплюють:

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК14. Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

4. Програмні результати навчання:

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Пререквізити:

юридична деонтологія; теорія держави і права, конституційне право; історія держави і права; основи римського цивільного права; цивільне право; соціологія права; політологія; адміністративне право; кримінальне право.

Постреквізити:

житлове право; земельне право; цивільний процес; сімейне право; кримінальний процес; право соціального забезпечення; господарське право; міжнародне приватне право.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри цивільного права та процесу, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: k008@naiu.kiev.ua

Структура навчальної дисципліни:

Тема 1. Загальні положення трудового права України

Право людини на працю, його зміст, значення та місце у системі прав людини. Міжнародно-правові стандарти прав людини у сфері застосування найманої праці. Конституційні засади права на працю.

Трудове право як складова частина системи права України. Поняття трудового права. Предмет трудового права. Метод трудового права. Функції трудового права.

Сфера дії норм трудового права. Відмежування трудового права від суміжних галузей права: цивільного, адміністративного, права соціального захисту.

Система трудового права як галузі права. Система трудового законодавства. Система науки трудового права. Система навчальної дисципліни «Трудове право».

Поняття принципів трудового права. Проблема імплементації принципів міжнародного трудового права у трудове право України.

Види принципів трудового права: обмеження сфери правового регулювання відносинами найманої праці; оптимального поєднання централізованого і локального правового регулювання; соціального партнерства і договірної встановлення умов праці; єдності і диференціації правового регулювання трудових відносин; визнання незаконними умов договорів про працю, які погіршують становище працівників.

Сучасна система джерел трудового права, їх особливості. Загальна характеристика найбільш важливих джерел трудового права.

Конституція України як основне джерело трудового права. Кодекс законів про працю України. Система законів, що регулюють соціально-трудова відносини.

Підзаконні нормативно-правові акти як джерела трудового права. Локальні нормативно-правові акти. Значення роз'яснень Верховного Суду. Дія нормативних актів у часі, у просторі й за колом осіб.

Тема 2. Трудові правовідносини. Суб'єкти трудового права

Поняття трудових правовідносин, їх склад, зміст та загальна характеристика. Індивідуальні та колективні трудові правовідносини. Підстави виникнення трудових правовідносин.

Підстави виникнення трудових правовідносин. Зміна та припинення трудових правовідносин. Правовідносини, тісно пов'язані з трудовими.

Поняття і класифікація суб'єктів трудового права. Правовий статус суб'єктів трудового права: суб'єктивні права та юридичні обов'язки, відповідальність суб'єктів трудового права.

Працівник як суб'єкт трудового права. Фізична особа як суб'єкт трудового права. Власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган як суб'єкт трудового права.

Трудовий колектив як суб'єкт трудового права. Повноваження трудових колективів. Механізм здійснення повноважень і самоврядування трудового колективу.

Виборний орган первинної профспілкової організації на підприємстві, установі, організації як суб'єкт трудового права. Загальна характеристика правового статусу профспілок у сфері праці.

Органи нагляду та контролю за дотриманням законодавства про працю, як суб'єкти трудового права.

Тема 3. Колективні договори і угоди

Законодавство про колективні договори та угоди. Поняття колективного договору та його юридична природа. Сторони колективного договору. Право на ведення переговорів та укладення колективних договорів, угод. Зміст колективного договору. Співвідношення законодавства і колективного договору, угоди. Сфера дії колективного договору.

Поняття угоди та її види. Генеральна угода, галузеві та регіональні угоди, їх сторони і зміст.

Порядок ведення колективних переговорів та вирішення розбіжностей. Обов'язки сторін щодо участі в переговорах і надання необхідної інформації. Гарантії та компенсації на період переговорів. Порядок вирішення розбіжностей під час ведення колективних переговорів. Відповідальність за ухилення від участі в переговорах.

Обговорення, підписання колективного договору і строк його дії. Контроль за виконанням колективного договору та відповідальність за порушення і невиконання колективного договору.

Тема 4. Правове регулювання працевлаштування громадян

Законодавство про зайнятість населення. Поняття зайнятості та категорії зайнятого населення. Основні напрями проведення державної політики зайнятості в Україні.

Державна служба зайнятості: структура, обов'язки і повноваження. Державні гарантії (загальні та додаткові) зайнятості населення. Обов'язки роботодавців перед Державною службою зайнятості.

Порядок працевлаштування громадян. Поняття підходящої роботи. Особливості працевлаштування інвалідів. Організація оплачуваних громадських робіт. Професійна підготовка і перепідготовка незайнятих громадян.

Поняття безробітного, порядок визнання громадян безробітними. Соціальний захист безробітних, допомоги по безробіттю.

Тема 5. Трудовий договір

Поняття, сторони, форма і зміст трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряду, доручення, авторського та ін.).

Сторони трудового договору. Правовий статус працівника і роботодавця. Зміст трудового договору. Загальний порядок укладення трудового договору, його оформлення. Випробування під час прийняття на роботу.

Строк трудового договору. Укладення трудового договору на невизначений строк; на визначений строк, встановлений за погодженням сторін; на час виконання певної роботи. Укладення трудового договору на тимчасову та сезонну роботу.

Види трудових договорів. Трудовий контракт. Сумісництво і його застосування. Суміщення професій (посад). Трудовий договір з працівником, що приймається за конкурсом.

Поняття і види переведення на іншу роботу. Переміщення. Зміна істотних умов праці. Поняття і випадки відсторонення від роботи. Правове регулювання відсторонення від роботи. Атестація працівників та її значення, правові наслідки атестації.

Підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Припинення трудового договору за взаємним волевиявленням сторін. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Припинення трудового договору внаслідок порушення встановлених правил прийому на роботу.

Оформлення звільнення працівників. Правові наслідки незаконного звільнення.

Тема 6. Робочий час і час відпочинку

Поняття робочого часу та його види. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочений робочий час. Неповний робочий час.

Режим робочого часу. Поділ робочого часу на частини, гнучкий режим робочого часу. Вахтовий метод організації роботи. Ненормований робочий день. Поденний, тижневий і підсумований облік робочого часу.

Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування. Чергування.

Поняття і види часу відпочинку: перерви протягом робочого дня (зміни); щоденний (міжзмінний) відпочинок; вихідні дні (щотижневий безперервний відпочинок); святкові і неробочі дні; відпустки.

Поняття і види відпусток. Щорічна основна відпустка і порядок її надання. Щорічна додаткова відпустка, її види і порядок надання. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Творча відпустка. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

Тема 7. Правове регулювання оплати праці

Поняття і структура заробітної плати. Основна та додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Правове регулювання грошового забезпечення та утримання в органах національної поліції України.

Тарифна система оплати праці: тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів, тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники).

Системи оплати праці.

Сфера регулювання оплати праці: державне регулювання оплати праці; договірне регулювання оплати праці.

Права працівника на оплату праці та її захист. Гарантії дотримання прав щодо оплати праці. Форми виплати заробітної плати. Строки, періодичність і місце виплати заробітної плати. Заборона обмежень працівника вільно розпоряджатися своєю заробітною платою. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати. Порядок обчислення середньої заробітної плати. Захист прав працівника у разі банкрутства підприємства. Повідомлення працівників про умови та розміри оплати праці. Індксація заробітної плати. Компенсація працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з затримкою термінів її виплати.

Тема 8. Трудова дисципліна

Поняття і значення дисципліни праці, засоби її забезпечення в умовах переходу до ринкових відносин.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Обов'язки працівника, власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу або фізичної особи щодо дотримання дисципліни праці.

Заохочення за успіхи в роботі. Поняття, види і порядок застосування заохочень.

Дисциплінарна відповідальність та її види. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність.

Дисциплінарна відповідальність працівників та її види. Дисциплінарні стягнення, порядок їх застосування, оскарження і зняття. Додаткові заходи впливу на порушників трудової дисципліни.

Заходи громадського впливу, що застосовуються в разі порушення трудової дисципліни. Повноваження трудових колективів, профспілкових органів в забезпеченні трудової дисципліни.

Тема 9. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору

Поняття, підстава та умови матеріальної відповідальності. Відмінність матеріальної відповідальності за трудовим правом від майнової відповідальності за цивільним правом.

Види матеріальної відповідальності. Обмежена матеріальна відповідальність працівників. Повна матеріальна відповідальність працівників.

Визначення розміру матеріальної шкоди. Визначення розміру шкоди у випадках, коли її фактичний розмір перевищує номінальний.

Матеріальна відповідальність власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу в трудових правовідносинах. Підстава, умови відповідальності та її розміри. Матеріальна відповідальність власника або уповноваженого ним органу за порушення права працівника на працю. Матеріальна відповідальність власника або уповноваженого ним

органу за ушкодження здоров'я працівника. Інші випадки матеріальної відповідальності власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу за шкоду, заподіяну працівникові.

Тема 10. Правове забезпечення охорони праці

Поняття охорони праці, її правове регулювання. Принципи правової охорони праці. Гарантії прав громадян на охорону праці. Організація охорони праці на підприємстві. Державне управління охороною праці. Участь трудових колективів і профспілок в регулюванні охорони праці.

Норми і правила з охорони праці. Загальні, міжгалузеві та галузеві правила з техніки безпеки.

Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці: планування; проведення інструктажів (ввідний, первинний, повторний, позаплановий) і медичних оглядів; навчання працівників з правил техніки безпеки; визначення засобів з компенсації і нейтралізації шкідливого впливу виробничих факторів (скорочення робочого часу, додаткові відпустки, перерви в роботі, профілактичне і спеціальне харчування та інші).

Розслідування і облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Відшкодування власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків.

Спеціальні правила охорони праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах. Правова охорона праці жінок. Правова охорона праці неповнолітніх. Правова охорона осіб зі зниженою працездатністю.

Тема 11. Трудові спори

Поняття, види і причини виникнення трудових спорів. Органи, що розглядають трудові спори. Принципи розгляду трудових спорів. Підвідомчість трудових спорів.

Комісія з трудових спорів (порядок створення, структура, компетенція, порядок роботи, винесення рішення і його виконання). Розгляд трудових спорів у судах. Трудові спори, що розглядаються безпосередньо в суді.

Поняття і види строків з розгляду індивідуальних трудових спорів (строки звернення, строки виконання рішень, постанов, винесених органами з розгляду індивідуальних трудових спорів).

Колективні трудові спори. Органи з вирішення колективних трудових спорів (примирна комісія, трудовий арбітраж), їх створення, компетенція, порядок прийняття і виконання рішень. Страйк як крайній засіб вирішення колективних трудових спорів.

2. ВИМОГИ ЩОДО РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК ВІДПОВІДНО ДО ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право» здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- поняття, предмет, метод, систему та джерела конституційного права;
- історичний досвід конституційного будівництва, основи теорії конституціоналізму;
- характеристики загальних засад конституційного ладу України;
- конституційну регламентацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;
- характеристики конституційно-правового регулювання виборів та референдуму;
- конституційні положення організації та функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні;
- конституційно-правові основи територіального устрою України;
- конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні;
- особливості форми держави в зарубіжних країнах;
- правовий статус глави держави в зарубіжних країнах;
- правове становище органів законодавчої влади в зарубіжних країнах;
- поняття та систему органів виконавчої влади в зарубіжних країнах;
- особливості судової влади в зарубіжних країнах.

вміти:

- давати усні та письмові аргументовані відповіді з питань навчальної дисципліни;
- володіти конституційно-правовими поняттями і категоріями;
- використовувати знання з конституційного права в юридичній практиці;
- відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права;
- в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права;
- використовувати конституційно-правові процедури захисту прав і свобод людини і громадянина;
- обґрунтовувати конституційність і доцільність правових рішень;
- використовувати понятійно-категоріальний апарат науки конституційного права для вирішення правових проблем;
- застосувати теоретичні знання для високопрофесійного виконання службових обов'язків в процесі правореалізаційної та правозастосовної діяльності;

– практично застосовувати набуті знання при вирішенні професійних завдань, пов'язаних з конституційно-правовими відносинами; формулювати та обґрунтовувати правові висновки, пропозиції, рекомендації.

У результаті вивчення навчальної «**Цивільне право**» здобувачі вищої освіти повинні оволодіти програмними компетентностями (інтегральні, загальні, фахові) відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти та *знати*:

– цивілістичний інструментарій (*правоздатність, дієздатність, правочин, реституція, право власності, сервітут, емфітевзис, суперфіцій, трансмісія, зобов'язання, кредитор, боржник, договір, деліктні зобов'язання та інші*);

- основні цивільно-правові інститути;
- стан основних проблем науки цивільного права;
- діючі норми цивільного права;

Вміти:

- самостійно аналізувати акти цивільного законодавства, володіти навичками практичного використання цивільно-правових засобів;
- правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права в процесі роботи за юридичною спеціальністю;
- використовувати дані науки цивільного права для вирішення професійних завдань;
- складати цивільно-правові документи та ділову документацію;
- аргументувати власну точку зору та прийняте за конкретним завданням рішення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «**Трудове право**» здобувачі вищої освіти повинні *знати*:

- суть та значення трудового права;
- чинне трудове законодавство;
- правовий статус суб'єктів трудового права;
- правове регулювання укладення колективних договорів (угод);
- порядок укладення і припинення різних видів трудових договорів;
- правове регулювання робочого часу та часу відпочинку;
- правове регулювання оплати праці;
- особливості дисциплінарної та матеріальної відповідальності за трудовим законодавством;
- порядок вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів.

Вміти:

- застосовувати норми законодавства про працю;
- узагальнювати практику використання трудового законодавства та робити відповідні висновки за результатами узагальнення;
- правильно застосовувати роз'яснення судових та інших органів у процесі застосування норм трудового права;
- проводити роз'яснення трудового законодавства серед населення.

3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЇ

Атестація – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей вимогам стандартів вищої освіти після завершення навчання фахівців за ступенем вищої освіти бакалавра за спеціальністю «Право» (081) галузі знань «Право» (08).

Атестація здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра Національної академії внутрішніх справ (далі-Академія) здійснюється відповідно до Законів України «Про вищу освіту» та «Про освіту», стандартів вищої освіти, інших нормативних актів України з питань освіти, Статуту Національної академії внутрішніх справ.

Атестація здобувачів вищої освіти в Академії проводиться за акредитованими спеціальностями та завершується врученням документів про вищу освіту. Детальний опис та проведення атестації прописано у «Положенні про екзаменаційну комісію в Національній академії внутрішніх справ».

До проходження атестації допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі вимоги навчального плану.

У випадку неявки здобувача вищої освіти на засідання екзаменаційної комісії з поважних причин, підтверджених відповідними документами, для складання однієї навчальної дисципліни за рішенням Голови екзаменаційної комісії, атестація може бути перенесена на іншу дату, але в межах затвердженого розкладу роботи екзаменаційної комісії.

Тривалість атестації не повинна перевищувати 4 академічних годин на день для однієї групи.

Кількість екзаменаційних білетів для усного екзамену перевищує кількість осіб, що навчаються у навчальній групі не менше, ніж на 5.

За структурою екзаменаційний білет містить два питання теоретичних – почергово на вибір із кожної навчальної дисципліни, яка винесена на атестацію, а також третє – практичне завдання.

Результати атестації оцінюються з урахуванням відповідей на теоретичні питання а також виконання практичного завдання.

Під час атестації здобувач вищої освіти представляється членам комісії, самостійно бере білет, спеціальний аркуш усної відповіді та готується до відповіді. Час для підготовки – до 20 хвилин. На спеціальному аркуші усної відповіді здобувачу вищої освіти необхідно написати прізвище та ініціали здобувача вищої освіти, який проходить атестацію, номер білету, відповіді на питання та після завершення написання відповіді поставити особистий підпис. Після підготовки здобувач вищої освіти в усній формі дає відповіді на теоретичні питання, що містяться в білеті. По завершенню відповіді на теоретичні питання спеціальний аркуш усної відповіді із записами передається секретарю екзаменаційної комісії.

Обов'язковою складовою оцінювання знань та практичних навиків здобувачів вищої освіти є виконання практичного завдання. Головною метою

є комплексна перевірка здобутих під час навчання теоретичних знань, а також їхнього уміння використовувати їх у майбутній професійній діяльності завдяки практичним навичкам, здобутим під час навчання.

Заключним етапом атестації є підведення підсумку, шляхом оцінювання членами комісії відповідей на два теоретичних питання та демонстрації практичних умінь та навичок під час виконання практичного завдання.

Оцінку за відповіді на питання білету виставляє кожен член комісії.

Підсумкова оцінка атестації визначається як середня з оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань (якщо інше не визначене програмою екзамену).

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні екзамену приймається на закритому засіданні комісії, відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

Якщо відповідь здобувача вищої освіти на екзамені не відповідає вимогам рівня атестації екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що здобувач не пройшов атестацію і у протоколі засідання екзаменаційної комісії йому проставляється оцінка «незадовільно» (0-59 балів (FX, F)).

У випадку, якщо здобувач не з'явився на засідання екзаменаційної комісії для складання атестації, у протоколі зазначається, що він «неатестований у зв'язку із неприбуттям» на засіданні.

Результати атестації здобувачів вищої освіти оголошуються Головою екзаменаційної комісії. Присутність здобувачів на оголошенні результатів атестації є обов'язковою.

Здобувачі вищої освіти, які запізнилися на атестацію, письмово звертаються до Голови екзаменаційної комісії про можливість складання атестації у день атестації чи наступного дня (за умови роботи цієї ж комісії). Рішення про можливість складання екзамену приймається Головою.

Отримання здобувачем вищої освіти незадовільної оцінки не позбавляє його права продовжувати складання екзаменів з інших дисциплін.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Екзаменаційні білети охоплюють зміст програм навчальних дисциплін «Конституційне право», «Цивільне право», «Трудове право», що забезпечує можливість перевірки всіх рівнів компетентностей здобувачів вищої освіти під час проведення комплексного екзамену.

Теоретичні питання забезпечують виявлення фундаментальності, міждисциплінарності отриманих знань, рівень оволодіння основними поняттями, уміння використовувати категоріальний апарат, глибину розуміння проблеми. Практичне завдання (задача) забезпечує виявлення уміння вирішувати типові завдання, що можуть виникати у практичній діяльності, здатність логічно пояснювати і аргументовано доводити власну точку зору, можливості аналітичного міркування, вміння робити порівняння та висновки.

Індивідуальна оцінка здобувача вищої освіти виводиться із оцінок за кожне питання білету і визначається з урахуванням повноти розкриття питання, логіки викладення, культури мови, вміння доводити думку та відстоювати власні позиції, впевненості та переконливості, аналітичного міркування, вміння робити порівняння та висновки.

За структурою екзаменаційний білет містить теоретичну частину (оцінювання знань - до 75 % балів) і практичну частину (оцінювання розуміння, здатностей, умінь тощо - до 25 % балів).

Оцінка за виконання практичного завдання здобувачами вищої освіти здійснюється за наступними критеріями: повнотою наданої відповіді на теоретичні питання та ситуативне завдання; логікою викладення, культурою мови; вмінням доводити думку та відстоювати власні позиції; впевненістю та переконливістю; здатністю аналітично мислити, вмінням робити порівняння та висновки.

Особиста оцінка за кожне питання білету визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» у відповідності з «Положенням про організацію освітнього процесу в Національній академії внутрішніх справ» та оголошуються в день їх проведення після оформлення протоколу засідання екзаменаційної комісії.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувача вищої освіти

<i>Рівень компетентності та критерії оцінювання</i>	<i>Кількість набраних балів</i>	<i>Оцінка за шкалою ECTS</i>	<i>Оцінка за національною шкалою</i>
<i>Високий (творчий):</i> Здобувач вищої освіти під час атестації виявив глибокі знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно надавати відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач та аналізувати достовірність одержаних результатів, допускаючи деякі неточності.	90-100	A	відмінно
<i>Достатній (конструктивно-варіативний):</i> Здобувач вищої освіти під час	85-89	B	добре

<p>атестації виявив міцні знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, аргументовано дав відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, допускаючи неточності і несуттєві помилки.</p>			
<p><i>Достатній (конструктивний):</i> Здобувач вищої освіти під час атестації виявив достатні знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, дав відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні (неістотні) неточності, достатні вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач.</p>	75-84	С	добре
<p><i>Середній (репродуктивний):</i> Здобувач вищої освіти під час атестації виявив посередні знання значної частини навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, дав мало аргументовані відповіді на поставлені питання, які містять істотні неточності, слабкі вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язуванні практичних задач.</p>	66-4	D	незадовільно
<p><i>Достатній (репродуктивний):</i> Здобувач вищої освіти під час атестації виявив слабкі знання навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що</p>	60-65	E	задовільно

<p>міститься в основних рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, дав неточні або мало аргументовані відповіді на поставлені питання, з порушенням послідовності викладення, слабкі вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, допускаючи суттєві помилки.</p>			
<p><i>Низький (рецептивно-продуктивний):</i> Здобувач вищої освіти під час атестації виявив незнання значної частини навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, допустив істотні помилки у відповідях на поставлені питання, виявив невміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач (здобувач вищої освіти має право на повторний підсумковий контроль).</p>	35-59	F _x	незадовільно
<p><i>Низький (непродуктивний):</i> Здобувач вищої освіти під час атестації виявив незнання значної частини навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах, допустив істотні помилки у відповідях на поставлені питання, виявив невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних задач, незнання основних фундаментальних положень (здобувач вищої освіти обов'язково повинен повторно вивчити навчальну дисципліну).</p>	1-34	F	незадовільно

5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

1. Акти Кабінету Міністрів України, їх місце в системі джерел конституційного права.
2. Акти Президента України та їх місце в системі джерел конституційного права України.
3. Бюджетна функція Верховної Ради України.
4. Виборче право та виборча система. Особливості виборчої системи України.
5. Виборчий процес в Україні: поняття та стадії, законодавче регулювання стадій виборчого процесу.
6. Види конституцій. Основні положення теорії конституціоналізму.
7. Види парламентів в зарубіжних країнах.
8. Виконавчі органи сільських, селищних та міських рад.
9. Відповідальність в конституційному праві.
10. Всеукраїнський референдум (предмет референдуму, проведення, опублікування його результатів).
11. Гарантії місцевого самоврядування.
12. Депутатські фракції (групи) у Верховній Раді України.
13. Державний режим в зарубіжних країнах.
14. Закріплення загальних засад конституційного ладу в Конституції України.
15. Посадові особи Верховної Ради України.
16. Комітети і комісії Верховної Ради України: склад, порядок формування, функції та повноваження.
17. Конституційний Суд України (порядок утворення, склад, компетенція, акти).
18. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
19. Конституційні основи організації і діяльності прокуратури.
20. Конституційні принципи виборчого права України.
21. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.
22. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
23. Конституційно-правовий статус Рахункової палати в Україні.
24. Конституційно-правові відносини України, їх специфіка і види.
25. Конституційно-правові норми України, їх види і специфіка.
26. Контрольна функція Верховної Ради України.
27. Місце та роль конституційного права в системі національного права України.
28. Моделі судових систем.
29. Належність та набуття громадянства України.

30. Народний суверенітет і його співвідношення з національним і державним суверенітетом.
31. Органи виконавчої влади: види та порядок формування.
32. Основні гарантії діяльності народних депутатів України.
33. Основні права, свободи та обов'язки іноземців та осіб без громадянства.
34. Особисті права і свободи людини та громадянина.
35. Особливості конституційно-правового статусу монарха.
36. Особливості конституційно-правового статусу суддів в зарубіжних країнах.
37. Підстави припинення повноважень глави держави.
38. Повноваження глави держави.
39. Повноваження парламенту в зарубіжних країнах.
40. Політичні права та свободи людини і громадянина.
41. Поняття виборів та їх соціальна функція. Види виборів.
42. Поняття і ознаки державного органу України.
43. Поняття інституту глави держави його правовий статус.
44. Поняття та види форм державно-територіального устрою в зарубіжних країнах.
45. Поняття та елементи правового статусу людини і громадянина.
46. Поняття та місце уряду в системі вищих органів державної влади.
47. Поняття та ознаки місцевого самоврядування.
48. Поняття та ознаки парламенту. Верховна Рада – парламент України.
49. Поняття та особливості судової влади в зарубіжних країнах.
50. Поняття та система джерел конституційного права України.
51. Поняття та соціальна функція парламенту в зарубіжних країнах.
52. Поняття, ознаки та принципи громадянства України.
53. Поняття, предмет і метод конституційного права України.
54. Поняття, риси та класифікація конституційних прав і свобод людини громадянина.
55. Поняття, соціальна функція та види референдумів в Україні.
56. Порядок внесення змін до Конституції України.
57. Порядок підготовки та проведення першої сесії Верховної Ради України.
58. Порядок формування Кабінету Міністрів України та визначення його правового статусу.
59. Порядок формування та склад уряду в зарубіжних країнах.
60. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України.
61. Предмет, система та джерела науки конституційного права.
62. Принципи правового статусу людини і громадянина.
63. Риси та юридичні властивості Конституції України. Охорона конституції.
64. Сесія Верховної Ради України: порядок скликання і проведення.
65. Система адміністративно-територіального устрою України.

66. Система галузі конституційного права України.
67. Система місцевого самоврядування: поняття та елементи.
68. Система судової влади в зарубіжних країнах.
69. Соціальні та економічні права і свободи людини і громадянина.
70. Способи формування парламентів в зарубіжних країнах.
71. Статус суддів в Україні. Порядок призначення на посаду, звільнення з посади професійного судді.
72. Строк повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата.
73. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин.
74. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: функції і повноваження.
75. Уряд: поняття, функції та завдання.
76. Установча функція Верховної Ради України.
77. Форма правління, форма державного устрою та державно-правовий режим у відповідності до Конституції України.
78. Форми державно-територіального устрою в зарубіжних країнах.
79. Форми правління в зарубіжних країнах.
80. Чисельний склад та структура Верховної Ради України.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

1. Поняття фізичної особи як людини. Поняття та зміст цивільної правоздатності фізичної особи.
2. Поняття та види дієздатності фізичної особи.
3. Підстави та правові наслідки обмеження фізичної особи у дієздатності та визнання її недієздатною.
4. Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.
5. Поняття та ознаки юридичної особи.
6. Правоздатність та дієздатність юридичних осіб та порядок їх реалізації.
7. Порядок виникнення та припинення юридичних осіб.
8. Види юридичних осіб.
9. Поняття та значення опіки та піклування.
10. Підстави встановлення опіки та піклування.
11. Права та обов'язки опікунів та піклувальників.
12. Припинення опіки та піклування.
13. Речі як об'єкти цивільних прав.
14. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
15. Цінні папери як об'єкти цивільних прав.
16. Дії (результати робіт, послуги) як об'єкти цивільних прав.
17. Нематеріальні та особисті немайнові блага як об'єкти цивільного права.
18. Поняття та значення строків і термінів у цивільному праві.

19. Види строків.
20. Поняття та види строків позовної давності.
21. Підстави зупинення та переривання перебігу позовної давності.
22. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
23. Поняття та значення цивільно-правової відповідальності.
24. Види та форми цивільно-правової відповідальності.
25. Умови цивільно-правової відповідальності.
26. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
27. Поняття та засоби захисту права власності.
28. Віндикаційний позов.
29. Негаторний позов.
30. Поняття та види способів забезпечення виконання зобов'язань.
31. Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язання.
32. Поручка як вид забезпечення виконання зобов'язання.
33. Гарантія як вид забезпечення виконання зобов'язання.
34. Завдаток як вид забезпечення виконання зобов'язання.
35. Притримання як вид забезпечення виконання зобов'язання.
36. Застава як вид забезпечення виконання зобов'язання.
37. Право довірчої власності.
38. Поняття спадщини.
39. Підстави спадкування за законом.
40. Коло спадкоємців за законом.
41. Особливості спадкування окремих видів майна.
42. Прийняття та відмова від спадщини.
43. Поняття та ознаки правочину.
44. Класифікація правочинів.
45. Умови дійсності правочинів.
46. Види недійсних правочинів.
47. Правові наслідки визнання правочину недійсним.
48. Поняття та юридична характеристика договору найму (оренди).
49. Права та обов'язки сторін договору найму (оренди).
50. Припинення договору найму (оренди).
51. Договір прокату. Договір лізингу.
52. Поняття та істотні умови договору найму (оренди) житла.
53. Права наймача житла.
54. Обов'язки сторін за договором найму (оренди) житла.
55. Підстави розірвання договору найму (оренди) житла.
56. Поняття та юридична характеристика договору підряду.
57. Істотні умови договору підряду.
58. Права та обов'язки сторін за договором підряду.
59. Відповідальність сторін за порушення умов договору підряду.
60. Договір побутового підряду.
61. Правове регулювання перевезень та їх види.
62. Поняття та юридична характеристика договору перевезення вантажу.

63. Права та обов'язки сторін за договором перевезення вантажу.
64. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу.
65. Договір перевезення пасажирів та багажу.
66. Поняття, види та форми страхування.
67. Поняття та юридична характеристика договору страхування.
68. Порядок здійснення страхових виплат.
69. Припинення договору страхування.
70. Поняття та значення договору зберігання.
71. Відповідальність сторін за договором зберігання.
72. Характеристика спеціальних видів зберігання.
73. Юридична природа поняття джерела підвищеної небезпеки.
74. Класифікація джерел підвищеної небезпеки.
75. Умови відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.
76. Особливості суб'єктного складу у зобов'язаннях, що виникають внаслідок завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки.
77. Обставини, що звільняють від відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.
78. Умови відповідальності за шкоду, завдану життю та здоров'ю фізичної особи.
79. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.
80. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого.

ТРУДОВЕ ПРАВО

1. Поняття і зміст права людини на працю та його конституційні гарантії в Україні.
2. Предмет і поняття трудового права.
3. Особливості методу трудового права.
4. Система трудового права і система трудового законодавства.
5. Функції трудового права.
6. Основні принципи трудового права.
7. Джерела трудового права, їх класифікація та види.
8. Загальне та спеціальне трудове законодавство.
9. Міжнародно-правові акти як джерела трудового права.
10. Основні Конвенції та Рекомендації МОП у сфері праці та їх значення для національного законодавства.
11. Європейська соціальна хартія як джерело європейських міжнародних стандартів у сфері праці.
12. Поняття та види суб'єктів трудового права.
13. Працівники як суб'єкти трудового права.
14. Правовий статус профспілок в Україні: поняття, функції.
15. Роботодавці як суб'єкти трудового права, їх права та обов'язки.

16. Соціальне партнерство в Україні: поняття, правова база, сторони та зміст соціально-партнерських угод.
17. Колективний договір і колективні угоди: поняття, сторони, зміст.
18. Порядок укладення, зміни, строк дії колективного договору та відповідальність сторін за його виконання.
19. Поняття зайнятості та види зайнятого населення.
20. Державні гарантії у сфері зайнятості.
21. Додаткові гарантії зайнятості для окремих категорій населення.
22. Правове регулювання працевлаштування. Поняття підходящої роботи та порядок її надання.
23. Послуги, які надаються центрами зайнятості. Посередництво у працевлаштуванні.
24. Поняття безробітного та його правовий статус. Особи, які не можуть бути визнані безробітними.
25. Трудовий договір: поняття, загальна характеристика, відмінність від цивільно-правових договорів.
26. Сторони та зміст трудового договору.
27. Порядок укладення трудового договору.
28. Випробування при прийнятті на роботу.
29. Строковий трудовий договір, особливості його укладання та припинення.
30. Контракт як вид трудового договору: сфера застосування, зміст та порядок його укладення і розірвання.
31. Трудовий договір про тимчасову та сезонну роботу.
32. Трудовий договір з працівником, що приймається за конкурсом.
33. Сумісництво і суміщення. Обмеження сумісництва за законодавством України.
34. Трудовий договір на час виконання певної роботи.
35. Переведення та переміщення.
36. Правове регулювання відсторонення від роботи.
37. Зміна істотних умов праці.
38. Атестація працівників та її значення, правові наслідки атестації.
39. Припинення трудового договору.
40. Розірвання трудового договору за ініціативою працівника.
41. Порядок розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
42. Розірвання трудового договору з ініціативи третіх осіб, які не є стороною трудового договору.
43. Оформлення звільнення працівників. Правові наслідки незаконного звільнення.
44. Поняття робочого часу та його ознаки. Види робочого часу.
45. Правове регулювання скороченого робочого часу.
46. Правове регулювання неповного робочого часу.
47. Режим робочого часу та його види.
48. Особливості розподілу робочого часу на частини.

49. Гнучкий режим робочого часу.
50. Дистанційна робота.
51. Вахтовий метод організації роботи.
52. Облік робочого часу та його види.
53. Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування.
54. Поняття і види відпочинку за законодавством України.
55. Правовий режим вихідних та святкових днів.
56. Поняття та види відпусток.
57. Щорічні відпуски, їх види та порядок надання.
58. Соціальні відпустки і порядок їх надання.
59. Відпустки без збереження заробітної плати.
60. Право працівника на оплату праці та його захист.
61. Структура заробітної плати.
62. Мінімальна заробітна плата: поняття та функції, порядок встановлення та перегляду.
63. Надбавки та доплати до заробітної плати та порядок їх встановлення.
64. Форми та порядок виплати заробітної плати.
65. Правова охорона оплати праці.
66. Загальна характеристика систем оплати праці.
67. Поняття тарифної системи оплати праці, її елементи.
68. Поняття, значення, методи забезпечення дисципліни праці.
69. Нормативно-правове регулювання дисципліни праці.
70. Правила внутрішнього трудового розпорядку.
71. Поняття та види заохочення за успіхи в роботі. Правове забезпечення стимулювання праці.
72. Поняття, підстави та умови дисциплінарної відповідальності за трудовим правом.
73. Види дисциплінарної відповідальності та порядок її застосування.
74. Дисциплінарні стягнення, порядок їх застосування, оскарження і зняття.
75. Заходи громадського впливу, що застосовуються в разі порушення трудової дисципліни.
76. Поняття, підстави, умови та види матеріальної відповідальності за трудовим правом.
77. Обмежена матеріальна відповідальність працівника за шкоду, заподіяну роботодавцю при виконанні трудових обов'язків та порядок її застосування.
78. Повна матеріальна відповідальність працівника, за шкоду, заподіяну роботодавцю при виконанні трудових обов'язків.
79. Матеріальна відповідальність роботодавця у трудових відносинах: підстави, умови та порядок застосування.
80. Законодавство про охорону праці на виробництві, його основні положення.
81. Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці.

82. Правова охорона праці на виробництві жінок, неповнолітніх та осіб із зниженою працездатністю.

83. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві.

84. Відшкодування власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків.

85. Поняття, види і причини виникнення трудових спорів.

86. Колективні трудові спори: поняття, сторони. Порядок вирішення колективних трудових спорів.

87. Індивідуальні трудові спори: поняття, порядок розгляду у КТС та суді.

88. Право на страйк та порядок його проведення за законодавством України.

89. Державний нагляд та контроль за дотриманням трудового законодавства України.

90. Відповідальність за порушення трудового законодавства.

6. ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ, ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ЕКЗАМЕН

1. Коли Григорію Доліну виповнилося 14 років, бабуся в день його народження подарувала йому 500 грн. Григорій наступного дня пішов до банку і поклав ці гроші на депозитний рахунок. Через три місяці він зняв з рахунку 250 грн і купив у батька свого знайомого Чернова собаку.

Мати Григорія вимагає, щоб Чернов забрав собаку і повернув 250 грн. Оскільки Чернов відмовився це зробити, мати Григорія змушена була звернутись з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

Завдання: Чи підлягає позов задоволенню? Чи правомірно вчинили працівники банку, видавши гроші Григорію без згоди на це його батьків?

2. Сімнадцятирічний Михайло Кириченко на першу ж заробітну плату, яку він одержав на заводі, купив у Олега Міщенко куртку. Батьки Михайла вимагали, щоб він повернув куртку знайомому і забрав у нього свої гроші. Михайло не виконав вимоги батьків і наступного дня уклав договір міни з Селюковим – робітником того ж заводу. Згідно цього договору Михайло передав Селюкову куртку, взамін якої одержав від нього годинник. Батьки Михайла вимагають розірвання і цього договору.

Оскільки контрагенти Михайла за обома правочинами відмовились виконати вимоги його батьків, батько Михайла звернувся до суду з вимогою про визнання договорів купівлі-продажу і міни недійсними.

Завдання: Який обсяг дієздатності у Михайла Кириченка? Яке рішення має ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

3. Смирнов рибалив на озері. Човен перевернувся і він втопився. Все це трапилось на очах у чотирьох мешканців сусіднього села, які ловили рибу з берега. Тіло Смирнова не знайшли.

Дружина Смирнова через 6 міс. після нещасного випадку звернулася до суду з вимогою про оголошення Смирнова померлим. Суд ухвалив відповідне рішення.

Завдання: Чи правильним є рішення суду? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

4. Шевцова звернулася до суду з позовом до свого чоловіка про поділ майна. Позивачка наполягає на розподілі майна в натурі і виділенні ½ спільного майна: технічної бібліотеки, яку чоловік, працюючи науковим співробітником НДІ, збирав ще до шлюбу; меблевого гарнітуру та трьох столових сервізів.

Завдання: Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

5. Кореспондент однієї з газет Міщенко в опублікованій статті охарактеризував проведення слідчим розслідування крадіжки в аеропорту як некваліфіковане і упереджене. Дана справа розглянута в суді, а підсудні за вироком суду – позбавлені волі. Розглянувши скаргу засуджених, апеляційний суд залишив вирок без змін. Слідчий звернувся до суду з позовом до газети і кореспондента про захист його професійної честі та відшкодування завданої йому моральної шкоди.

Завдання: Чи є висловлювання кореспондента про некваліфіковане та упереджене розслідування фактичними твердженнями чи оціночними судженнями, і чи можуть вони бути підставою для захисту честі, гідності та ділової репутації слідчого? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

6. Шаненко взяв кредит у банку на велику суму, але вчасно його повернути не зміг. Через деякий час до нього додому прийшли представники банку і коли Шаненко відкрив двері, то вони зайшли до нього в квартиру і зажадали, щоб той повернув борг. Коли ж той сказав, що в нього поки немає можливості розрахуватися з боргом, то вони зібрали його речі і виставили його з цими речами з квартири, сказавши, що він зможе знову проживати в ній лише після повернення боргу. Шаненко після цього звернувся за допомогою до адвоката.

Завдання: Дайте роз'яснення, чи мали право представники банку так вчиняти? Чи були допущені порушення якихось прав Шаненка?

7. Ходоровський подарував Петренку японський магнітофон, який коштував значну суму. Через кілька днів він звернувся з позовом до суду з проханням визнати цей правочин недійсним. В позовній заяві він вказав, що Петренко змусив його подарувати магнітофон, оскільки в іншому випадку повідомить нареченій Ходоровського, що той лікувався від хронічного алкоголізму.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

8. Дорошенко страждав хронічною душевною хворобою, яку зі сторони важко було помітити. Тітка хворого була призначена його опікуном, але за характером роботи часто змушена була відлучатися з домівки. Повернувшись з відрядження, вона дізналася, що Дорошенко у її відсутність продав Адейкіну спальний гарнітур. Тому вона подала позов про повернення гарнітура. Адейкін проти позову заперечував, вказуючи на те, що він не знав про знаходження Дорошенка під опікою, сплатив всю суму повністю, затратив кошти на перевезення меблів і не повинен зазнавати збитків від того, що тітка залишила племінника без нагляду.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

9. Власова за нотаріально посвідченим правочином подарувала Несторову 1/3 частину житлового будинку. Через два роки вона подала позов до Несторова про визнання договору недійсним. Своєю вимогу вона мотивувала тим, що сама зробити ремонт будинку була не могла через нестачу коштів і будівельних матеріалів, а Нестеров за дарунок в усній формі зобов'язувався це зробити.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

10. Ганна Міхайленко, 11 років, після того як померли її батьки, мешкала у її дядька – брата її батька – Федорова. Сім'я дядька турбувалася про дівчину та її виховувала. Коли Ганні виповнилось 16 років, вона вирішила поїхати вчитись у місто та звернулася до дядька з проханням продати хату, успадковану від батьків. Федоров знайшов покупців та склав договір, в якому в якості продавців вказав себе та Ганну. Нотаріус відмовився посвідчити договір та пояснив, що необхідно призначити піклувальника та отримати його згоду. Федоров не згодився з нотаріусом та вказав, що він давно фактично виконує обов'язки піклувальника Ганни.

Завдання: Як необхідно вирішити спір? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

11. Під час примірки плаття в салоні одягу Розанова розірвала його. Продавець запропонувала їй оплатити повну вартість товару, оскільки цю річ ніхто не захоче придбати і вона попереджала Розанову, що цей розмір їй замалий. Розанова відмовилась заплатити за плаття, оскільки така модель їй не сподобалась, примірка одягу є безкоштовною і вона не хотіла псувати його.

Завдання: Чи є умови для настання цивільно-правової відповідальності? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

12. У 2019 р. подружжя Сіренків придбало автомобіль. У 2020 р. в нотаріальній конторі посвідчено договір дарування на ім'я дружини, а в липні 2021 р. шлюб розірвано. Але чоловік продовжував користуватися автомобілем і після розірвання шлюбу. Колишня дружина звернулася до суду з позовом про повернення їй автомобіля. Відповідач проти позову заперечував, вважаючи, що права власності у позивачки на автомобіль не виникло, оскільки автомобіль їй не передавався (а це є обов'язковою умовою договору дарування), і є спільною власністю. Позивачка стверджувала, що оскільки договір був нотаріально посвідчений, то у неї виникло право власності на автомобіль.

Завдання: Як повинен бути вирішений спір? Які види права власності можуть виникнути у подружжя?

13. Під час сварки, у стані ревнощі та сильного душевного хвилювання Миронова Р. вбила свого чоловіка Миронова О. Її було засуджено за вбивство у стані афекту, але від відбування покарання звільнено, оскільки на момент вбивства вона знаходилася у стані вагітності. Після смерті Миронова залишилася п'ятикімнатна квартира, що була придбана ним та його дружиною під час шлюбу.

Крім дружини – Миронової Р. та спільного з нею сина Івана, 2 років, у померлого залишилися донька – Катерина, 17 років, відносно якої він був позбавлений батьківських прав в судовому порядку, та мати похилого віку.

Завдання: Визначте коло спадкоємців за законом та їх частки у спадковому майні.

14. Побачивши оголошення на сайті "OLX", громадянин П. вирішив купити у громадянина А. холодильник. Погодивши ціну, сторони домовилися, що П. через три дні приїде за холодильником на власному авто. Крім того, громадянин П. перерахував на картковий рахунок громадянина А. завдаток у розмірі 10000 грн. Прибувши через три дні за холодильником, П. виявив, що А. вже продав його іншій особі за більш вигідною ціною.

Громадянин П. вирішив вимагати відшкодування збитків (витрати на автотранспорт), повернення 10000 грн завдатку і компенсацію моральної шкоди.

Завдання: *Вирішіть спір. З якого моменту договір купівлі-продажу вважається укладеним?*

15. Архітектор В. уклав з П. договір міни легкового автомобіля, колекції скульптур (в його виконанні) і квартири на заміський будинок П. із земельною ділянкою. Після реєстрації автомобіля в Сервісному центрі МВС України П. забрав у В. скульптури й відвіз у заміський будинок. Переїзд сторін договору міни у нове житло планувався відразу ж після державної реєстрації міни нерухомості. Однак після подачі документів для реєстрації договору міни заміський будинок П. з невідомих причин згорів, а разом з ним – автомобіль, були пошкоджені скульптури.

В. зажадав розірвання договору міни й відшкодування йому вартості автомобіля й пошкоджених скульптур. П. заявив, що як власник він готовий примиритися із втратою автомобіля, але зажадав передачі йому у власність квартири В., тим більше що її ціна відповідає вартості земельної ділянки під згорілим будинком. Сторони так і не змогли вирішити, хто ж з них є власником загиблих речей і на кому лежав ризик їхньої загибелі. Суперечка була передана в суд.

Завдання: *Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.*

16. Громадянин Р., власник квартири, одержаної в порядку спадкування після смерті матері, вирішив здати її в оренду. 2-х кімнатна квартира на 3-му поверсі 5-поверхового будинку мала бути використана для проживання Т. строком на 2 роки. Проте Т. обладнав там фотостудію. Численна кількість відвідувачів фотостудії створювала незручності для мешканців будинку, які поставили вимогу перед Р. про розірвання договору.

Завдання: *Проаналізуйте ситуацію. Який порядок здачі в оренду житлових приміщень? Яким чином мешканці житлового будинку можуть захистити свої права?*

17. ТОВ “Світанок”, укладаючи договір підряду на ремонтно-будівельні роботи, не складало кошторису робіт як окремого документу. Державна податкова служба України подала позов до суду з вимогою про визнання договору недійсним на цій підставі. Відповідач проти позову заперечував, мотивуючи це тим, що акт приймання-передачі виконаних робіт, що був складений представниками сторін, містить перелік робіт та їх вартість.

Завдання: *Що є істотними умовами договору підряду? Чи є кошторис істотною умовою договору? Чи в усіх випадках він складається? Яке юридичне значення має акт приймання-передачі виконаних робіт, у в яких випадках складається? Яке рішення має прийняти суд?*

18. ТОВ “Прогрес” і Укрзалізниця уклали договір перевезення 40 т пшениці. Подані 4 вагони були повністю завантажені. На станції призначення при прийнятті вантажу виявлено повну непридатність пшениці

для переробки. Згідно з висновком експертного дослідження, проведеного на вимогу одержувача, встановлено, що партія пшениці заражена шкідниками, унаслідок чого вона не відповідає вимогам, необхідним для виробництва борошна першого сорту. Тому продукція не може бути використана і підлягає знищенню.

ТОВ “Прогрес” звернулося до Укрзалізниці з вимогою про відшкодування збитків, оскільки вважали, що зараження могло статися під час перевезення.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

19. Відносно Іваненка розпочато кримінальне провадження та обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. У зв’язку з цим Іваненко перебував шість місяців у слідчому ізоляторі. Під час судового розгляду встановлено, що в його діях відсутній склад кримінального правопорушення. Суд ухвалив виправдувальний вирок.

Завдання: На які види відшкодування має право Іваненко? В якому порядку буде поновлено його трудові, житлові та інші права?

20. Громадянин Федоров, який ніде не працював, під час сварки з сусідом внаслідок отриманої травми став інвалідом II групи. Через три роки після присудження відшкодування, Федоров звернувся до суду з заявою про збільшення його розміру.

Завдання: Чи має потерпілий таке право і на якій підставі? Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на норми законодавства.

21. Дунаєвський придбав у комісійному магазині картину відомого художника і повісив її у своєму кабінеті, прикріпивши до неї табличку з даними про автора. Один із клієнтів звернув увагу на те, що картина є підробленою, оскільки її оригінал знаходиться у музеї.

Дунаєвський звернувся до фахівців, які підтвердили, що картина є копією. Тоді він подав до суду позов про визнання договору купівлі-продажу недійсним і про повернення йому виплаченої за картину суми.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір. Відповідь обґрунтуйте посилаючи на норми чинного законодавства.

22. Фермеру А. за договором оренди з ФГ “Світ” була передана земельна ділянка загальною площею 5 га строком на 15 років. В процесі використання земельної ділянки виявлено джерело мінеральних вод. Фермер А. вирішив організувати цех по виробництву і розливу мінеральної води. ФГ “Світ”, дізнавшись про наміри фермера, звернулося з вимогою про розірвання договору. Фермерське господарство вважало, що воно вправі й має більше можливостей самостійно розробити джерело.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір. Яке значення має умова про цільове використання об’єкта в договорах оренди земельних ділянок?

23. В магазині «Сільпо» у секції продовольчих товарів громадянин К. відібрав у візок пакети молока й кефіру, банку маслин, макарони, печиво, сир на суму 1080 гривень. Прямуючи до каси, К. візком зачепив стелаж. Візок перекинувся, скляний посуд (з-під кефіру і маслин) розбився. Всі інші підібрані продукти виявилися непридатними до споживання. Продавець магазину заявила вимогу про сплату вартості відібраного К. товару в сумі 1080 гривень.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. З якого моменту виникає право власності на придбані товари? Чи правомірні вимоги представника магазину?*

24. Працівниця друкарні Чернишова, яка мала на утриманні двох дітей віком до 8 років, звернулася до керівника з проханням установити їй на півроку неповний робочий день тривалістю 3 години у зв'язку з частою хворобою дітей. Керівник відмовив, аргументуючи тим, що обсяг роботи збільшується, а простій обладнання призведе до зменшення доходу підприємства.

***Завдання:** Чи правомірні дії керівника друкарні? Які підстави та порядок встановлення робочого дня неповної тривалості? Запропонуйте вирішення даної ситуації.*

25. Іванов працює нічним сторожем на автостоянці. Режим його роботи – з 18 год. вечора до 5 год. ранку, шість днів на тиждень. Водночас, в період з 1 липня по 25 серпня вихідних днів йому не надано. Вважаючи, що його права порушені, Іванов звернувся за консультацією до юриста.

***Завдання:** Чи порушено права у даному випадку права Іванова? Обґрунтуйте відповідь із посиланням на норми трудового законодавства.*

26. При затвердженні правил внутрішнього трудового розпорядку ТОВ «Зоря» запропоновано включити до переліку дисциплінарних стягнень такі: попередження; догана; позбавлення відпустки осіб, які здійснили прогули; штраф у розмірі до 500 грн для осіб, які з'явилися на роботі у нетверезому стані; звільнення.

***Завдання:** Чи правомірна така пропозиція? Який порядок розроблення правил внутрішнього трудового розпорядку?*

27. Бухгалтер Внукова була відсутня на роботі 3,5 год. Отримавши письмове пояснення Внукової про те, що вона була відсутня на робочому місці через складні сімейні обставини, керівник підприємства оголосив їй догану за прогул без поважної причини. Внукова, яка раніше не мала жодних стягнень, а, навпаки, лише заохочення, звернулася із заявою до комісії з трудових спорів підприємства про зняття накладеного дисциплінарного стягнення. У своїй заяві вона вказувала, що прогулом вважається відсутність

на роботі протягом усього робочого дня, її ж не було на підприємстві лише 3,5 год.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вкажіть, що є прогулом. Як має бути вирішений спір?

28. Слідчий слідчого відділу Солом'янського районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в м. Києві Сохацький 20 березня 2020 року з'явився на роботу в стані алкогольного сп'яніння. Після проведення службової перевірки, яка була закінчена 5 квітня 2020 року, начальник Головного управління Національної поліції в м. Києві 15 травня 2020 року видав наказ про звільнення Сохацького з посади з позбавленням спеціального звання.

Завдання: Чим встановлені й у чому полягають особливості притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції? Чи відповідають законодавству дії начальника Головного управління Національної поліції в м. Києві?

29. Працівник ПП «Апельсин» Бережний, перебуваючи на робочому місці у нетверезому стані, випадково пошкодив лазерний принтер, вартістю 10500 грн. Директор ПП Головченко запропонував Бережному, в якості компенсації ремонту пошкодженого принтера, придбати новий сканер, який би коштував у середньому 6 500 грн, інакше останнього буде звільнено за п. 7 ст. 40 КЗпП. На цю пропозицію Бережний погодився.

Завдання: Чи правомірна пропозиція директора Головченка? Яке значення матиме згода Бережного? За яких умов працівник зобов'язаний відшкодувати завдану ним підприємству шкоду в повному обсязі?

30. Водій сільгоспідприємства «Веснянка» Лисецький, використовуючи без дозволу адміністрації вантажний автомобіль для особистих цілей, потрапив у ДТП. Вартість ремонту складала 80000 грн. Крім цього, внаслідок дощу на току змокло і зіпсувалося зерно, належне СП «Веснянка», вартістю 28000 грн, яке нічим було вивезти. Після цього директор сільгоспідприємства звернувся до суду з позовом про стягнення з Лисецького 108000 грн. для відшкодування понесених витрат.

Завдання: Проаналізуйте дії Лисецького? Чи правомірні дії директора СП «Веснянка»? Чи підлягає позов задоволенню та в якому обсязі?

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
4. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20>
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
6. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>
7. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
8. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
9. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
10. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
11. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV) (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>
12. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
13. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
14. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
15. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
16. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
17. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

18. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
19. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page7>
20. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>
21. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>
22. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
23. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 р. № 401-XIV (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14>
24. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
25. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>
26. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
27. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/page2>

Додаткова:

1. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
2. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри / Ю. Г. Барабаш, О. М. Бориславська, В. М. Венгер, М. І. Козюбра, О. М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf
3. Бакумов О. Відповідальність Парламенту України в системі юридичної відповідальності держави: конституційно-правовий аналіз. Право України. 2019. № 7. С. 198–217.
4. Бараненко Д. В. Принципи діяльності центральних органів виконавчої влади. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020 № 46. С. 25–29. URL: <http://www.vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc46/7.pdf>
5. Бесчастний В., Терлецький Д., Запорожець В. Конституційна скарга: у пошуках балансу між публічним та приватним інтересом. Вісник Конституційного Суду України. 2021. № 5. С. 22–34. URL:

<https://web.ccu.gov.ua/library/konstytuciy-na-skarga-u-poshukah-balansu-mizhpublichny-m-ta-pryvatomym-interesom>

6. Буханевич О. М., Івановська А. М. Конституційний Суд України: до питання про місце в системі розподілу влад. Публічне право. 2020. № 3 (39). С. 17–27. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/39/pdf/2.pdf>

7. Верховенство конституційних норм у національній системі права: монографія / Поличко Т. В., Бисага Ю. М., Берч В. В., Дешко Л. М., Нечипорук Г. Ю., Петрецька Н. І.; Ужгород. нац. ун-т; Ін-т держави і права країн Європи. Ужгород: РІК-У, 2021. 220 с.

8. Власенко В. В., Луценко В. Р. Еволюція інституту президентства та його трансформація в сучасній Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 68–71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/13>

9. Гамбург Л. С. Державна влада: територіальний устрій і децентралізація: монографія. Lambert Academic Publishing, 2018. 220 с. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/10524/1/Монографія.pdf>

10. Герасименко Є. До поняття та класифікації іноземних громадян та осіб без громадянства. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. 2020. № 2 (46). С. 45–51. URL: <http://visnyk-prsp.kpi.ua/article/view/226610/226182>

11. Грицай І. О. Механізм забезпечення принципу гендерної рівності: теорія та практика: монографія. К.: «Хай-Тек Прес», 2018. 560 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3750/1/Грицай%20І.О._монографія.pdf

12. Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право. 2020. С. 30–39. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/16370/>

13. Гудзь Т. І. Верховенство конституції як принцип засад конституційного ладу України. Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення: Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 черв. 2021 р.) / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2021. С. 154–156.

14. Добровольська Н. В., Хамходера О. П. Офіс Президента України як державний орган (у контексті антикорупційного законодавства). Держава та регіони. Серія: Право. 2020. № 2 (68). С. 82–90. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2020/16.pdf

15. Дрьомов С. В. Інститут громадянства як регулятор впливу на стан забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2017. 52 с. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Institut_Gromadyanstva_Print_Bleed=3mm-b18af.pdf

16. Єрмолаєв В. Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика: монографія. Харків: Право, 2017. 448 с.

17. Журавель Я. В. Нормативно-правовий рівень оптимізації системи центральних органів виконавчої влади в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. Вип. 1 (30). С. 72–76.
18. Задорожня Г. В. Конституційно-правовий статус глави держави в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. Монографія. Київ: Алерта, 2016. 552 с.
19. Закоморна К., Юхименко Д. Досвід функціонування інституту глави держави в системі стримувань та противаг у пострадянських країнах: перспективи для України. Право і суспільство. 2021. № 5. С. 122–126. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/5/21.pdf>
20. Зубенко Г. В. Форми парламентської відповідальності члена уряду: порівняльно-правовий аспект. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2019. Вип. 27. С. 49–54.
21. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 234–237. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/58.pdf
22. Калінкін А. С. Конституційна реформа у сфері децентралізації державної влади в Україні: проблеми теорії та практики. Монографія. Харків: Фенікс, 2018. 152 с.
23. Конституційне право зарубіжних країн: підручник / Н. В. Мішина, В. О. Міхальов, В. О. Куранін та ін.; за ред. Н. В. Мішиної, В. О. Міхальнової. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 644 с.
24. Конституційний Суд України. Каталог юридичних позицій. URL: <https://ccu.gov.ua/zagolovok/katalog-yurydychnyh-pozyciy>
25. Кучук А. М., Завгородня Ю. С. Конституційне право. Частина 1: Навчально-методичний посібник. Дніпро: Середняк Т. К., 2023. 128 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/11008/1/БЛОК_Андрей_Кучук_книги_замовлення_від_23_02_23.pdf
26. Мельник М. І. Охорона Конституції України // Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-77299>.
27. Мельничук О. П. Відокремлення держави та релігійних організацій в сучасних умовах державотворення: правова природа, зміст та види. Правова позиція. 2020. № 2 (27). С. 178–182. URL: <http://legalposition.umsf.in.ua/archive/2020/2/34.pdf>
28. Миколюк А. В. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. № 2. С. 67–73. DOI: <https://doi.org/10.32851/tnvpub.2022.2.9>
29. Мохончук Б. С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження: монографія. Харків: Юрайт, 2021. 304 с.
30. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.

31. Організація діяльності органів державної влади: навч. посіб. / О. Г. Вагонова, О. В. Горпинич, В. В. Чернобаєв; М-во освіти і науки України, НТУ «Дніпровська політехніка». Д.: НТУ «ДП», 2019. 77 с. URL: <https://pe.nmu.org.ua/ua/studentam/magistr/281/0000%20ПОСІБНИК.pdf>
32. Права людини в особливих правових режимах: досвід України: монографія / Д. С. Терлецький, О. В. Марусяк, Ю. Д. Батан, М. В. Афанасьєва та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. М. В. Афанасьєвої. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 356 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6cf84440-a895-4ae0-8255-6e03bb6888bb/content>
33. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навч. посіб. / А. Л. Свящук. Харків: Вид-во, 2018. 324 с. URL: https://nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/05/phd_2_copy.pdf
34. Різник С. В. Конституційність нормативно-правових актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 542 с.
35. Рішення КСУ щодо деяких повноважень Президента: огляд. 21.12.2019. URL: <https://ti-ukraine.org/news/rishennya-ksu-shhodo-povnovazhen-prezydentaoglyad/>
36. Рябовол Л. Т. Державний суверенітет: наукові підходи до визначення поняття і ступеня обмежень в умовах глобалізації. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3(43). С. 262–266.
37. Сінькевич О. В. Функції конституційного права як галузі права України: монографія. Київ: Вид-во Ліра-К, 2020. 462 с.
38. Стефанчук Р. О., Федоренко В. Л. Всеукраїнський референдум у системі референдної демократії: монографія. Одеса: Гельветика, 2020. 162 с. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/stefanchuk_r_o_fedorenko_v_l_referendum_u_systemi_konstytuciynoyi_demokratiyi.pdf
39. Татулич І. Ю. Комунікація із судом в умовах воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 151–154. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/35>
40. Федоренко В. Л. Методологія сучасних конституційно-правових досліджень в Україні: наук. доповідь. К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 64 с.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Основна:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947–III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435–IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

4. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398–VI (в редакції Закону від 26.11.2015 № 834–VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>

5. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV (в редакції Закону від 26.11.2015 № 834–VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

6. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909–IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2320>

7. Іванов Ю., Іванова М., Курилiна О. Цивiльне право України. У 2-х томах. Навчальний посiбник. К. : Алерта, 2019. Т.1. 342 с.

8. Іванов Ю., Іванова М., Курилiна О. Цивiльне право України. У 2-х томах. Навчальний посiбник. К. : Алерта, 2019. Том 2. 346 с.

9. Іванюта Н.В., Ніколенко Л.М., Буга В.В., Бондаренко О.О., Колосов Р.В. Цивiльне право. Загальна частина: навчальний посiбник. К. : Дакор, 2021. 312 с.

10. Мічурiн Є. О. Цивiльне право. Загальна частина : навч. посiб. для підгот. до iспитiв та залiкiв. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Харкiв : Право, 2022. 234 с.

11. Науково-практичний коментар Цивiльного кодексу України / за ред. Богатиря В. В. К. : ЦУЛ, 2021. 1144 с.

12. Науково-практичний коментар Цивiльного кодексу України. Станом на 03.02.2020 / за заг. ред. Короєда С.О. К.: ЦУЛ, 2020. 1152 с.

13. Науково-практичний коментар Цивiльного кодексу України. Станом на 15.09.2021 / за заг. ред. В.Теремецького. К. : Професiонал, 2021. 1158 с.

14. Нижний А. В., Ходакiвський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинiв недiйсними: основи теорiї та судова практика: посiбн. для суддiв. К.: Алерта, 2020. 234 с.

15. Парасюк М.В. Цивiльне право України. Загальна частина (у схемах та таблицях): навч. посiб./ Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Львiв: Растр-7, 2020. 364 с.

Додаткова:

1. Бабаджанян Г. Договiр купiвлi-продажу товарiв: загальнi обмеження саморегулювання. *Зовнiшня торгiвля: економiка, фiнанси, право*. 2021. № 1. С. 54–62.

2. Кривенко Ю.В., Спасова К.І. Укладання та реалiзацiя договору пiдряду. *Часопис цивiлістики*. 2021. № 43. С. 41–45.

3. Лазебний Л. 9 договорiв дарування нерухомого майна боржника на пiдставi однiєї довірениостi. *Юридична газета*. 2021. № 7. С. 38–39.

4. Лепех С. Сторони споживчого договору фiнансового лiзингу. *Пiдприємництво, господарство i право*. 2021. № 6. С. 34–38.

5. Луць В. В. Строки (термiни) у механiзми правового регулювання цивiльних вiдносин. *Приватне право i пiдприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 87–92.

6. Майка Н. Односторонній правочин, як підстава виникнення речових прав на чуже нерухоме майно. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 2. С. 133–137.

7. Мироненко В.П. Щодо питання здійснення спадкових прав у змішаних сім'ях: на прикладі вітчима, мачухи. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 221–223.

8. Морозов Є. Визнання договору дарування недійсним. *Юридичний вісник України*. 2021. № 16/17. С. 67.

9. Носік Ю. Реалізація принципів цивільного права у відносинах купівлі-продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення. *Історико-правовий часопис* : 2020. № 1. С. 47–52.

10. Ромась М. Поняття та ознаки цивільних зобов'язань за участю держави Україна. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 21–26.

11. Самойлова І. Спадковий договір: правова природа за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 54–59.

12. Спасибо-Фатєєва І.В. Значення державної реєстрації для набуття права власності на нерухомість. *Право України*. 2020. № 11. С. 127–141.

13. Стражник Т. Особливості посвідчення договорів купівлі-продажу житла для дітей-сиріт. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2020. № 5. С. 171–181.

14. Таш'ян Р. Доктрина «culpa in contrahendo» в ученні про недійсність правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 36–40.

15. Тетарчук І. Цивільне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів. К. : ЦУЛ, 2021. 228 с.

16. Цивільне право (загальна частина) : навч. посібник / О. В. Кіріяк, Ю. П. Пацурківський, М. М. Гудима-Підвербецька. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.

17. Цивільне право (загальна частина). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.

18. Цивільне право (особлива частина). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 640 с.

19. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.

20. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. Особлива. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.

21. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 220 с.

22. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 250 с.
23. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
24. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.
25. Чумак Р. Цивільно-правова відповідальність за невиконання та/або неналежне виконання договору про надання юридичних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 46–51.
26. Шаповал Л.І., Устименко Т.П. Особливості тлумачення «великої немайнової цінності» дарунка. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 40–43.
27. Шеїн К. Захист прав інтелектуальної власності в доменних спорах. *Юридична газета*. 2021. № 9. С. 8.
28. Шемонаєв В. Морський протест під час оформлення загальної аварії як спосіб забезпечення доказів для підтвердження юридичних фактів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 70–76.
29. Шишка Р.Б. Спадкове право в Україні: посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 228 с.
30. Якимець О.І. Сторони договору перевезення вантажу морським транспортом та їх правовий статус. *Журнал східноєвропейського права*. 2023. № 106. С. 59–66.
31. Яковлева Л.В. Правовий статус управителя за договором управління багатоквартирним будинком. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія «Право». 2020. Вип. 62. С. 183–188.
32. Ярошенко А.С. Визнання судом недійсними фіктивних договорів дарування, укладених з метою приховання майна боржника: проблеми формування єдиної правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 66–75.

ТРУДОВЕ ПРАВО

Основна:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971р. № 322-08. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
2. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
3. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>.
4. Про оплату праці, Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text1>.
5. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996р. №504/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504/96-ВР>.
6. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.

7. Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України: Затверджене наказом МВС України від 03.11.2015 р. № 1343. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.

8. Про особливості трудових відносин в умовах воєнного стану; Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

9. Теоретичні засади трудового права України: підручник /за заг. ред. В. Л. Костюка, М. І. Іншина. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. 452 с.

10. Трудове право : навч. посібн.\ І.Д. Шумляєва Дніпро: ГРАНІ, 2018. 188 с.

11. Трудове право Європейського Союзу : монографія / О. М. Рим. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2020. 596 с.

12. Трудове право та право соціального забезпечення : навч. посібн. для підгот. до іспиту. Харків : Право, 2021. 258 с

13. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. Справ. Авторський кол. : С. М. Бортник, К. Ю. Мельник, Л. В. Могілевський та ін. – Харків, 2019. 408 с.

14. Трудове право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 564 с.

15. Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: 2022. 376 с.

16. Трудове право України: підручник/ С.В. Венедіктов. Київ: «Видавництво Людмила», 2021. 216 с.

17. Трудове право: мультим.- навч. електронний посібник. / Кирдан Б.В., Калінюк А.Л., Куцик К.В., Мироненко В.П., Шаповал Л.І., Ракул О.В. Київ 2022. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/trudove_pravo/autor.html.

18. Чанишева Г.І. Трудове право України: навч. - метод. посібник. Одеса: Фенікс, 2021. 137с.

Додаткова:

1. Актуальні теоретичні та практичні проблеми відшкодування моральної шкоди потерпілим працівникам від нещасних випадків на виробництві або професійних захворювань : монографія / за наук. ред. О. М. Ярошенка. Харків : Юрайт, 2022. 272 с.

2. Бабенко Е. В. Захист трудових прав працівників при припиненні трудових правовідносин (у тому числі при банкрутстві) : монографія. Харків : Панов. 2019. 400 с.

3. Бонтлаб В. В. Проблеми теорії та практики нормативно-правового регулювання вирішення трудових спорів (конфліктів) : монографія. Київ : Вид-во «ПВГОІ «Видавництво «Людмила». 2019. 420 с.

4. Боняк В. О., Коломоець Ю. О. Конституційне право на страйк в Україні: теоретичний і прикладний аспекти: моногр. Дніпро: Дніпроп. держ. унт внутр. справ, 2019. 168 с.

5. Бориченко К. В. Співвідношення права на соціальний захист та права на соціальне забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. №1. С. 101-104. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/28.pdf.
6. Бориченко К. В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 552 с.
7. Бутинська Р. Я. Правовий статус учасників колективно-трудоваих правовідносин : монографія. Львів : Вид-во «Растр-7», 2020. 234 с.
8. Гетьманцева Н. Правова природа трудового та цивільного договорів. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2020. № 8 (294). С. 100-106.
9. Єгорова-Луценко Т. П. Загальнотеоретична характеристика правових основ забезпечення, реалізації та захисту трудових прав працівників сільського господарства в Україні : монографія. Київ : ПВГОІ «Видавництво Людмила». 2020. 384 с.
10. Кайда Н. Я. Концептуальні засади адаптації трудового законодавства України до законодавства ЄС : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2020. 404 с.
11. Кайда Н. Я. Концептуальні засади адаптації трудового законодавства України до законодавства ЄС: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 359с.
12. Карпушова О. В. Правове регулювання праці суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: теорія, практика, проблеми : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2020. 424 с.
13. Кирдан Б. В. Особливості організації охорони праці у період дії воєнного стану. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту : матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (Харків, 20-21 квітня 2023 р.). Х. : Національний університет цивільного захисту України, 2023. С. 408.
14. Кирдан Б.В. Особливості реалізації права працівника на відпустку в умовах воєнного стану в Україні. Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права :матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 31 березня 2023 р.) / редкол. В.П. Маковій та ін. Одеса :ОДУВС, 2023. С. 103–104.
15. Кирдан Б.В. Реалізація права на позасудове врегулювання спору шляхом медіації у період дії воєнного стану в Україні. Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця :ХНУВС, 2023. С. 199–202.
16. Кириченко Т. Оптимізація правового регулювання трудових відносин в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2020. № 11 (297). С. 66-72.

17. Коротких А. Ю. Юридична відповідальність державних службовців за трудовим законодавством України: теорія, практика, проблеми : монографія. Київ. 2019. 360 с.

18. Косьмій Л. Р. Особливості трудових відносин в умовах карантину. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Івано-Франківськ, 2020. С. 52-58.

19. Кузьменко В. В. Місце і роль судової практики та правового звичаю у системі джерел трудового права України : монографія. Київ : ФОП Кандиба Т.П. 2021. 380 с.

20. Мартиненко М. Проблеми та перспективи модернізації соціального діалогу в Україні. Україна: аспекти праці : Науково-економічний та суспільнополітичний журнал. 2020. №1. С.32-37.

21. Панченко М. В. Теорія забезпечення гідної праці державних службовців України : монографія. Харків : ПромАрт. 2019. 440 с.

22. Пасечнік О. В. Поняття та предмет колективного трудового спору за законодавством України та окремих зарубіжних країн. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Випуск 1 (26). Том 2. С. 36-40.

23. Пасечнік О. В. Правове регулювання вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) за законодавством України, Республіки Білорусь і Республіки Молдова. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. №38. С. 192-195.

24. Пасечнік О. В. Примирна процедура вирішення колективних трудових спорів за законодавством України та окремих зарубіжних країн. *VisegradJournalonHumanRights*. 2020. №6 (volume 2). Р. 13-18.

25. Підготовка до єдиного державного кваліфікаційного іспиту здобувачів магістратури 081 «Право»: навч. посіб. / уклад.: Білянська Н. В., Булик І. Л., Кирдан Б. В. та ін.; за заг. ред. проф. С. Д. Гусарева. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. 184 с.

26. Реалізація норм трудового права: проблеми теорії та практики: монографія / Я. В. Сімутіна, Г. А. Трунова, Н. М. Хуторян, М. М. Шумило та ін.; за ред. Я. В. Сімутіної. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. 276 с.

27. Рим О. М. Система джерел трудового права Європейського Союзу. Вчені записки Таврійського національного університету імені І. В. Вернадського. Серія: Юридичні Науки. 2020. Том 31 (70) Ч. 1. № 2. С. 159–163

28. Рим О.М. Трудове право Європейського союзу та його вплив на розвиток трудового права України. дис. док. наук... 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. Львів. 2021. 507 с.

29. Сімутіна Я. В. Трудове право Європейського Союзу: перспективи та виклики для України. *Право України*. 2020. №11. С. 188–192.

30. Сіроха Д. І. Нормотворчість суб'єктів трудового права: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : ПВГОІ «Видавництво Людмила». 2020. 394 с

31. Чанишева Г.І. Генеральна угода: поняття, ознаки, правова природа. Підприємство, господарство і право. 2019. №9. С. 77-82

32. Чернега Р. Т. Правове забезпечення охорони праці в контексті євроінтеграції України: теорія і практика : монографія. Київ : Центр учб. літ., 2019. 408 с.

33. Швець В. О. Забезпечення стабільності трудових правовідносин: теорія та практика : монографія. Харків : Панов, 2020. 368 с.

34. Яковлева Г. О. Суб'єкти права соціального забезпечення: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. Х., 2019. 452 с.

35. Юшко А.М. Мобінг у трудових відносинах. *Право та інновації: науково-практичний журнал*. Харків, 2020. № 4 (32). С. 13-19.